

**37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Állam- és Jogtudományi Szekció**

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:
Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

**A fenntarthatósági szempontok megjelenése az
európai fogyasztóvédelmi szabályozásban**

Kézirat lezárásának dátuma:

2024. július 31.

Nyilatkozom, hogy a dolgozatom elkészítése során használtam mesterséges intelligencián alapuló fordító programokat. Ezek a programok a Google Translate és a DeepL Translate volt. Használatuk célja a fordítás és az értelmezés megkönnyítése volt, viszont az érdemi eredmények meghozatalában saját magam jártam el. A fent említett programokat a 2.4.1 (a szerződéses felelősség változásairól a holland sávós szavatosság ismertetésénél) 2.4.2 (Az európai javítási adatlapnál megjelölt német nyelvű forrás) illetve a tervezett avulás és greenwashing definiálásánál használtam.

A dolgozatom témája az európai uniós fogyasztóvédelmi jogról és a magyar jogrendszerről szól, így ebből adódóan szükségszerű az idegen nyelvű források felhasználása. A témámhoz szorosan kötődő angol és német nyelvű forrásokban megjelenő, speciális tudást igénylő szakszavak, szóösszetételek, mondatok és szövegrészek tették indokolttá a fordítóprogramok igénybevételét. A dolgozatomnak kb 8-10%-át érinti az egyes fordítóprogramok igénybevétele.

Tartalom

Absztrakt	3
Bevezetés.....	3
1. Fogyasztóvédelmi alapok.....	5
2. Javításhoz való jog	7
2.1.1 A szerződéses felelősség szabályozása.....	8
2.1.2 Az eladói felelősségen kívüli javítás	9
2.1.2.1 Gyártói kötelezettségek a fogyasztók irányában.....	9
2.1.2.2 Szervizek (javítók) kötelezettsége a fogyasztók irányába	10
2.2. Verseny- és szellemi tulajdonjogi kérdések	11
2.3. Európai online javítási platform	12
2.4. Kritikai észrevételek a javításhoz való jog irányelv kapcsán	13
2.4.1 A szerződéses felelősség változásairól	13
2.4.2. Az európai javítási adatlap	14
2.4.3. Kirekesztő termékmeghatározás	15
2.4.4. Európai online javítási platform.....	16
3. A javításhoz való jog irányelv megítélése a magyar jogrendszer tükrében	16
3.1. A szerződéses felelősséget érintő változások	17
3.1.1. A Ptk-t érintő módosítási javaslatok	17
3.1.2. A 373/2021 (VI. 30.) Korm. rendeletet érintő módosítási javaslat.....	18
3.1.3. 19/2014. (IV.29.) NGM rendeletet érintő módosítási javaslatok.....	19
3.2. Az eladói felelősségen kívüli javítás	19
3.3. Észrevételek a javításhoz való jog irányelv átültetése kapcsán.....	21
4. Tervezett avulás.....	22
4.1. A tervezett avulás definíciója és fajtái.....	22
4.2. Az Európai Unió válasza a tervezett avulásra	24
4.2.1. 2005/29/EK irányelvet érintő változások ismertetése.....	25
4.2.2. A tervezett avulás és a tartósság összefüggései	26
4.2.3. A tervezett avulás és a javíthatóság	27
4.2.4 A 2011/83/EU irányelvet érintő változások ismertetése.....	28
4.3. Az Irányelvjavaslat értékelése a tervezett avulás szempontjából.....	28
4.4. A tervezett avulással szembeni jogérvényesítés lehetőségei a magyar jogrendszerben	29
5. Greenwashing.....	30
5.1. A greenwashing definiálása.....	30

5.2. A Gazdasági Versenyhivatal útmutató tevékenységei a greenwashing kapcsán	32
5.3. Küzdelem a greenwashing ellen Európai Unió szinten	34
5.3.1 Az Irányelvjavaslat greenwashingot érintő intézkedései	34
5.3.2. A zöld állításokról szóló irányelv	36
5.4. A greenwashing elleni fellépés Magyarországon	36
5.5. Összegző gondolatok	36
6. Összegzés és záró gondolatok	37
7. Irodalomjegyzék.....	38
7.1 Tanulmányok, szakcikk, könyvek	38
7.2. Jogszabályok és joggyakorlat	40
7.3. Internetes források	42

Absztrakt

A fogyasztóvédelem és a zöld (fenntarthatóság és környezetvédelmi alapú) politika számtalan kihívás elé állította, nem csak a fogyasztókat és a vállalkozásokat, hanem a tagállami és uniós jogalkalmazókat is.. Amikor a fogyasztók tartós használati terméket vesznek, vajon mennyire lehet bízni az adott termék tartósságában? Mik lehetnek a gátjai a termékek javítása során és hogyan lehet leküzdeni azokat? Illetve minden zöld-e ami annak látszik?

Ezeket a kérdéseket (és a hozzájuk kapcsolódó területeket) az Európai Unió fogyasztóvédelmi célú szabályozásain és törekvésein át fogom megvizsgálni. Az alkalmazott kutatásmódszertan történeti és jogösszehasonlító volt.

kulcsszavak: fogyasztóvédelem és fenntarthatóság, greenwashing, tervezett avulás, javításhoz való jog („right to repair”).

Bevezetés

A klímaváltozás és a Föld bioszférájának a romlása és veszélyeztetése a napjaink egyik legnagyobb problémája lett. Számtalan tanulmány, kutatás mutatja meg a szennyezettség állását, hogy milyen mértékben és hogyan használjuk el a Földet, mivel szennyezzük az élővizeket, a légtereket, illetve, hogy tudunk-e tenni valamit, hogy megállítsuk (esetleg visszafordítsuk) az adott helyzetet.

Az Európai Unióban évente 2.2 milliárd tonna hulladék keletkezik¹. Szemléltető mintának tekinthető, hogy az EU-ban forgalomba hozott elektromos és elektronikus berendezések mennyisége a 2012-es 7,6 millió tonnáról 2021-re 13,5 millió tonnára nőtt. Az összes összegyűjtött elektromos és elektronikus berendezés a 2012-es 3,0 millió tonnáról pedig 2021-re 4,9 millió tonnára nőtt.² A növekvő hulladékmennyiség nagyban jelzi az emberek fogyasztásának a mértékét, amely nagy terhet ró a környezetünkre, az erőforrásainkra és végső soron a bolygónkra is. További kihívást jelent a globális ellátási láncok kiterjedtsége, hiszen pl 2017-ben a 182 millió eladott telefonból, csak 2.8 milliót gyártottak Európában, a

¹ Európai Parlament: Hulladékkezelés az EU-ban: trendek és statisztikák (infografika) (2018) Elérhető: <https://www.europarl.europa.eu/topics/hu/article/20180328STO00751/hulladekkezeles-az-eu-ban-trendek-es-statisztikak-infografika> (letöltés: 2024.02.24.)

² Európai Parlament: Elektronikai hulladék az EU-ban: tények és adatok (infografika) (2020), Elérhető: <https://www.europarl.europa.eu/topics/hu/article/20201208STO93325/elektronikai-hulladek-az-eu-ban-tenyek-es-adatok-infografika> (letöltés: 2024.02.24.)

többi mind import termék volt.³ Az értékesítési láncok növekedése nemcsak az ellátás biztonságát veszélyezteti, hanem órási ökológiai lábnyommal is rendelkezik.

A fenti problémák (túlzott fogyasztás, óriási mértékű hulladéktermelés) viszont nem az egyik napról a másikra alakultak ki, megállításuk vagy visszafordításuk viszont időt, elkötelezettséget és aktív részvételt kíván minden érintettől. A hosszú negligencia eredményeként a változást követelő hangok és természetünk pusztulásának az egyre látványosabb intenzitása végül cselekvésre készítette az európai uniós jogalkotókat is.

Az első, a témám szempontjából sarokkőnek számító lépés, a 2015-ben megalkotott a körforgásos gazdaságra vonatkozó uniós cselekvési terv volt. Ez a cselekvési terv olyan problémákat azonosított mint a javítás kivitelezhetőségeinek nehézsége, a hamis zöld termékmegjelölések, illetve felvetette a korai elavulási gyakorlatok jelenlétét is.

A körforgásos gazdaság egy olyan elképzelés, amely azon a koncepción alapul, hogy az anyagokban és termékekben rejlő értéket fenn kell tartani és vissza kell nyerni. A körforgásos gazdaságot olyan vízióknak is tekintik, amely a tágabb értelemben vett erőforrás- és fenntarthatósági kihívásokra érdemi megoldásokat kínálhat azáltal, hogy lassítják az anyagok és a termékek elavulásának folyamatát. Ezek a célkitűzések elsősorban a környezetbarát tervezés és az újrahasznosítás jelentik, korszerűsítést és az érdekelt bevonását a javításba.⁴

A körforgásos gazdaságra vonatkozó uniós cselekvési tervet követte az eddigi legnagyobb környezetvédelmi megállapodás az Európai Unió történelmében, a “The Green Deal” (továbbiakban Green Deal). A Green Deal egy komplex megállapodás, ami magába foglalja a 2050-re elérendő klímasemlegességet, a tiszta energiát, a körforgásos gazdaságot, méltányos, egészséges és környezetbarát élelmiszerrendszert, az ökoszisztémák és a biológiai sokféleség megóvását és helyreállítását is többek között.

A jelen témám során a leghangsúlyosabban a Green Deal által a körforgásos gazdaság megvalósítása érdekében elindított aktív jogalkotási folyamat jelenik meg. Ennek a jogalkotási folyamatnak az eredménye a Bizottság által 2022. március 30-án benyújtott

³ Valentina Romagnoli, Emiel de Bruijne, Pierrick Drapeau, Louis Ollion, Chretien Anaëlle: Study on options for return schemes of mobile phones, tablets and other small electrical and electronic equipment in the EU, 2022 25. oldal, 7. táblázat

⁴ Sahra Svensson-Hoglund, Jessika Luth Richter , Eleonore Maitre-Ekern , Jennifer D. Russell , Taina Pihlajarinne, Carl Dalhammar: Barriers, enablers and market governance: A review of the policy landscape for repair of consumer electronics in the EU and the U.S. Journal of Cleaner Production, 288. sz., 2021, 1. o.

irányelvjavaslata a fogyasztók zöld átállásban való szerepvállalásának megerősítéséről⁵, illetve a szintén a Bizottság által 2023. március 22-én előterjesztett és 2024. május 30-án elfogadott javításhoz való jogról szóló irányelv.

A dolgozatom célja, hogy a fentiekben megemlített jogszabályok, jogszabályjavaslatok segítségével áttekintsem a régóta jelenlévő, a fogyasztók védelmét szolgáló jogintézményeket (hibás teljesítést, javítást, tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatot), amelyek a Green Deal hatására egy új környezetvédelmi többlettel igyekezzenek a fenntarthatóság és a magasabb szintű fogyasztók védelmének együttes elérésére. Mindezekén túl a tanulmányomban megvizsgálom az egyes irányelvek hazai jogba történő átültetésének lehetőségeit, felmerülő nehézségeit.

A dolgozatomban a fogyasztóvédelmi jog alapjainak és a kutatás módszertanának bemutatását követően a javításhoz való jogról szóló irányelvet mutatom be és értékelem és a magyar jogrendszerbe való implementálásának elemzésével. A javítás kérdéséhez szorosan kapcsolódó tervezett avulás ismertetésével folytatom a dolgozatomat, ahol nemcsak a szabályanyagot ismertetem, hanem annak összefüggéseit is a javításhoz való joggal. Végezetül a a greenwashing jogintézményével foglalkozom részletesen.

1. Fogyasztóvédelmi alapok

A fogyasztóvédelmi jogra, mint jogtudomány egyik területére azért esett a választásom, mert egyszerre rendelkezik egy nagyon erős dogmatikai, elméleti alappal és egy igen gyakorlatias megközelítéssel, ami képes a fogyasztók sokszínű problémáját megoldani. Mindemellett nagyon fontosnak találom a fogyasztóvédelmi jogban megjelenő emberközpontúságot és az egyes jogi eszközökkel megtámogatott hollisztikus szemléletet.

Az általam említett szemlélet és politika olyan elképzelés “amely a jogviszonyban szereplő gyengébb fél szükséges védelmének teóriájaként jelenik meg.”⁶ A fogyasztóvédelmi szabályozás további esszenciáját adja a piaci szereplők között kialakult egyensúlyhiány helyreállítása és csökkentése. Ezt az értelmezést támasztja alá Fazekas Judit protekcionista meghatározása a fogyasztóvédelemről, mely szerint „A fogyasztóvédelem arra a paradigmára épül, hogy a vállalkozás és a fogyasztó közötti jogviszonyokban az információs aszimmetriára, a gazdasági erőben megmutatkozó egyensúlyhiányra és a tudatos döntéseket

⁵ Ez a javaslat foglalkozik a greenwashing és a tervezett avulás gyakorlatával

⁶ Csécsy György - Fézer Tamás - Hajnal Zsolt - Károlyi Géza-Törő Emese - Zoványi Nikolett: Az üzleti élet szerződéseinek joga. Debreceni Kiadó, Debrecen, 2015. 243. o.

torzító kognitív tényezőkre visszavezethetően a fogyasztó a gyengébb fél pozíciójában van. A fogyasztóvédelmi jog célja egyensúlyi helyzet létrehozása a piaci viszonyok két szereplője, a fogyasztó és vállalkozás között annak érdekében, hogy a fogyasztónak optimális döntési lehetősége legyen, vagyis olyan tudatos piaci döntés meghozatalára legyen képes, amely biztosítja a fogyasztó érdekeinek hatékony érvényesülését.”⁷ Az egyensúlyhiányos állapotot a fogyasztóvédelmi jog szabályozásai módszerével olyan módon korrigálja, hogy “a fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződésben a fogyasztónak több jogot biztosít, míg a vállalkozásra több kötelezettséget telepít. Ezzel lehet az információhiánnyal küzdő és érdekeinek érvényesítésére kevésbé képes fogyasztó helyzetén javítani a vállalkozás és a fogyasztó közötti kapcsolatban (B2C-reláció).”⁸

Kérdésként felmerülhet, hogy hogyan érdemes elképzelni a gyakorlatban az általam felvázolt jellemzőit a fogyasztóvédelmi jognak és a Green Deal által inspirált⁹ jogintézményeket együttesen?

A dolgozatomban ennek a kérdésnek két, egymáshoz szorosan kapcsolódó vetülete van. Az egyik területe a vizsgálódásomnak a polgári jog. A kutatás viszonylatában a polgári jogon belül beszélhetünk szerződéses felelősségről és azon kívülről. A szerződésen kívüli javítási kötelezettség során azt vizsgálom, hogy a fogyasztók amikor már egy olyan terméket szeretnének kijavíttatni, amire már nem vonatkozik semmilyen szavatosság és jótállás, ezt a folyamatot hogyan könnyítik meg az új szabályozások? A gyártóknak kell-e alkatrészeket biztosítani? Fordulhat a fogyasztó a gyártókhoz? Milyen új eszközök segítik a fogyasztót a tudatos döntéshozatalban?

Az eladói (vagy szerződéses) felelősség során azt vizsgálom, hogy a fogyasztó a termék megvételekor és használatakor milyen tulajdonságokat várhat el az általam vizsgált irányelvek alapján? Mennyire kell javíthatónak lennie a terméknek? Milyen tartósnak kell lennie a terméknek? Valóban kell a terméknek környezetkímélő tulajdonságokkal rendelkeznie? Milyen új jogorvoslati változások jelentkehetnek a szavatossági jogok érvényesítésében?

A fogyasztóvédelmi alapok és a Green Deal jogintézményeinek az együttes érvényesülésének a második vetülete pedig a kereskedelmi kommunikáció kérdésének vizsgálata. Ezt a

⁷ Fazekas Judit: Fogyasztóvédelmi Jog 2.0, 58. o., Gondolat Kiadó, Budapest, 2022

⁸ Miskolczi Bodnár Péter: A kógens szabályok létét megalapozó körülmények általában a fogyasztóvédelemben, In: SALUS VOCALIS. Csegöldi indulás - Győri érkezés, Ünnepi tanulmányok Fazekas Judit tiszteletére, 530. o Győr, 2023

⁹ ilyen, már a bevezetőben is megemlített, javításhoz való jog, tervezett avulás és greenwashing

vizsgálódást a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok szabályozásának tükrében fogom vizsgálni.

A gyakorlatban ez úgy jelenhet meg, hogy a fogyasztókat elmulasztották tájékoztatni egy szoftveres frissítés lehetséges negatív következményeiről, vagy hogy nem támasztottak alá megfelelően egy olyan állítást, ami nagyban redukált karbonsemlegességet fogalmazott meg.

Ezekkel az alapvető összehasonlítási kiinduló pontokkal azt szerettem volna érzékeltetni, hogy az általam tárgyalt jogintézményekre (javításhoz való jog, tervezett avulás, greenwashing) nem szabad egymástól elkülönítve vákuumban tekinteni, mivel számos, a fentiek által bemutatott és további más, összekötő kapocs jelenik meg köztük. Természetesen ahogy távolodunk el a “gyökerektől” egyre szélesebb perspektívával találkozhatunk az egyes eszközök kapcsán. Mindazonáltal egyes funkcióbeli eltérések ellenére viszont van még egy esszenciális közös tulajdonságuk: a fáradhatatlan törekvés a fogyasztók védelmében és a zöld átállásban.

2. Javításhoz való jog

A javítás alapja a körforgásos gazdasági terv célkitűzésének, mivel sokkal környezetkímélőbb megoldás az elhasznált termékek felújítása/kijavítása a tartós használat érdekében. Mindazonáltal a jelenlegi tendenciák azt tükrözik, hogy a fogyasztók 36%-a nem folyamodik a javításhoz (de egyes országokban pl. Hollandiában ez a szám eléri az 56%-ot is). Ennek a legfőbb indoka, hogy a javítás túl drága, új terméket sokkal kényelmesebb venni, illetve a termék hamar elavul és divatjamúlttá válik.¹⁰

A javítás körforgásos gazdasági tervben betöltött kulcsszerepe arra készítette az európai uniós jogalkotókat, hogy hangsúlyozzák a javítás fontosságát a körforgásos gazdaságban, ezért a Tanács 2024. május 30-án véglegesen jóváhagyta az áruk javítását előmozdító közös szabályok meghatározásáról, továbbá az (EU) 2017/2394 rendelet, valamint az (EU) 2019/771 és az (EU) 2020/1828 irányelv módosításáról szóló európai parlamenti és tanácsi irányelvre irányuló javaslatot (továbbiakban: javításhoz való jogról szóló irányelv).

Az irányelv komplex összetételét jól jelzi, hogy egyszerre érint polgári jogi, szellemi tulajdonjogi és versenyjogi jogterületeket, a polgári jogon belül egyszerre szabályoz eladói felelősségi körön belüli és “felelősségen kívüli” (beyond the liability of the seller) javítást

¹⁰ Romagnoli- de Bruijne- Drapeau- Ollion- Anaëlle: i.m. 31. oldal

elősegítő javaslatokat, továbbá egyszerre állapít meg jogokat a fogyasztók részére és jogokat és kötelezettségeket a tagállamok, gyártók, importőrök és szervizek részére. Ezenfelül, új jogintézményeket is létrehoz a javításhoz való jog irányelv, mint például európai javítási adatlap vagy Európai online javítási platform.

2.1.1 A szerződéses felelősség szabályozása

A javítási jogról szóló irányelv módosította az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/771 irányelve (2019. május 20.) az áruk adásvételére irányuló szerződések egyes vonatkozásairól, az (EU) 2017/2394 rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról, valamint az 1999/44/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről (továbbiakban az (EU)2019/771) irányelvet, amely egy harmonizált fellépés, aminek a célja, hogy közös szabályokat állapítson meg az eladók és fogyasztók által kötött adásvételi szerződésekkel kapcsolatban az áruk szerződésszerűségére, a hibás teljesítés esetén érvényesíthető jogorvoslatokra és e jogorvoslatok érvényesítésének feltételeire, valamint a kereskedelmi jótállásra vonatkozóan.

A javításhoz való jogról szóló irányelv 40. bekezdése a (EU) 2019/771 irányelv 13. cikkét akként módosítja, hogy a 40. preambulumbekkezdésben már a fogyasztó választhat a javítás és a csere között és az eladónak egy nagyobb kötelezettséget teremt azáltal, hogy mindenképpen tájékoztatni kell a fogyasztót arról, hogy joga van javítást kérni és a javítás milyen előnyökkel járhat a fogyasztónak a számára.

Az (EU) 2019/771 10. cikkét úgy módosítja a javításhoz való jogról szóló irányelv, hogy ha a fogyasztó javítást választaná, akkor egyszer meghosszabbodik 12 hónapra az eladó szavatossági felelőssége. Mindemellett a tagállamok arról szabadon rendelkezhetnek, hogy abban az esetben, hogy a fogyasztó újra igénybe veszi a javítás lehetőségét, akkor esetlegesen meghosszabbodjon másodjára a jótállási/kellékszavatossági felelősség. Ez az (EU) 2019/771 irányelv 10. cikkét módosítja.

További hangsúlyos változás elé néz az (EU) 2019/771 irányelv 7. cikk (1) bekezdésének d) pontja, ahol már a szerződésszerűség fogalmában megjelenik a javíthatóság kifejezés.¹¹ Ez azt jelentené, hogy a fogyasztó a termék megvétele során számíthat arra, hogy a termék meghatározott javítható lesz. Viszont erre a kritériumra nem ad pontos fogalommeghatározást a javításhoz való jog irányelv csak a „javíthatósági követelmények” címszó alatt ad bármiféle

¹¹ ennek a jelentőségét lásd a tervezett avulás résznél.

tájékoztatást¹². A javíthatósági követelmények nem egyenlőek a javíthatósággal, hiszen a javíthatósági követelmények a javításhoz való jog irányelv II. mellékletében megjelenő termékekre vonatkoznak az eladói felelősségen kívüli javítások kapcsán, míg a javíthatóság a szerződéses felelősségre vonatkozik. Így a javíthatóság gyakorlatilag definíciós maradt, mint a szerződésszerűség fogalmának egyik eleme.

Mindemellett az (EU) 2019/771 irányelv 14. cikke aszerint módosult, hogy a vállalkozásnak lehetősége lesz a fogyasztó kérésére csereterméket biztosítani, vagy a fogyasztó kifejezett kérésére felújított csereáruval is teljesítheti az igényét.

2.1.2 Az eladói felelősségen kívüli javítás

A javításhoz való jog irányelv másik főbb célja, hogy az szerződésszegés esetein kívüli javítást könnyítse meg a fogyasztók részére. Gyakorlatban ez azt jelenti, hogy amikor a fogyasztó által vásárolt termékre vonatkozó kötelező vagy kereskedelmi jótállás, szavatosság vagy termékszavatosság eltelt, akkor a fogyasztó döntése alapján felkereshet egy javító szervet vagy a gyártót a termék javítása érdekében.

2.1.2.1 Gyártói kötelezettségek a fogyasztók irányában

A fogyasztó először fordulhat a javításhoz való jog irányelv 5. cikke alapján a gyártóhoz, hogy az irányelv II. mellékletében meghatározott¹³ termékét javítsa meg. A gyártó a fogyasztó számára a javítást díjmentesen vagy észszerű ár felszámításával, észszerű időn belül köteles elvégezni (attól az időponttól kezdődően, amikor az áru a gyártó tényleges birtokában van, a gyártó megkapta az árut vagy hozzáférést kapott az áruhoz a fogyasztótól). A gyártó a javítás

¹² a II. mellékletben felsorolt uniós jogi aktusokban előírt követelmények, amelyek lehetővé teszik valamely áru javítását; ilyen követelmények többek között a szétszerelés megkönnyítését célzó követelmények, valamint az áruk vagy egyes alkotóelemeik tekintetében a tartalék alkatrészekhez, a javítással kapcsolatos tájékoztatáshoz és eszközökhöz való hozzájutásra vonatkozó követelmények.

¹³ 1. Háztartási mosógépek és háztartási mosó-szárítógépek: a Bizottság (EU) 2019/2023 rendelete
2. Háztartási mosogatógépek: a Bizottság (EU) 2019/2022 rendelete
3. Hűtőköszülékek: a Bizottság (EU) 2019/2019 rendelete
4. Elektronikus kijelzők: a Bizottság (EU) 2019/2021 rendelete
5. Hegesztőberendezések: a Bizottság (EU) 2019/1784 rendelete
6. Porszívók: a Bizottság (EU) 666/2013 rendelete
7. Szerverek és adattárolók: a Bizottság (EU) 2019/424 rendelete
8. Mobiltelefonok, vezeték nélküli telefonok és táblagépek: a Bizottság (EU) 2023/1670 rendelete
9. Háztartási szárítógépek: a Bizottság (EU) 2023/2533 rendelete
10. Könnyű szállító eszközökben használt akkumulátorokat tartalmazó áruk: az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2023/1542 rendelete

időtartamára díjmentesen vagy észszerű díj ellenében csereárut kölcsönözhet a fogyasztónak; és ha a javítás lehetetlen, a gyártó felújított árut is felajánlhat a fogyasztónak.¹⁴

A javításhoz való jog irányelve a gyártó (adott esetben meghatalmazott képviselők, importőrök vagy forgalmazók számára, ha a gyártó nem rendelkezik meghatalmazott képviselővel az Unióban) számára még azt a kötelezettséget is előírja, hogy a fogyasztók egy szabadon hozzáférhető honlapon keresztül információkhoz juthassanak a II. mellékletben felsorolt uniós jogi aktusok hatálya alá tartozó áruk tipikus javításáért felszámított indikatív árakra vonatkozóan.¹⁵

A gyártó a javításhoz való jog irányelv 24. preambulumbekkezdése alapján csak akkor tagadhatja meg a javítást ha lehetetlen, viszont a gyártó nem tagadhatja meg a javítást, pusztán gazdasági okokból, (például a tartalék alkatrészek költsége miatt,) vagy kizárólag azon az alapon, hogy egy korábbi javítást más javítók vagy adott esetben a fogyasztó végezte el¹⁶

2.1.2.2 Szervizek (javítók) kötelezettsége a fogyasztók irányába

A fogyasztók olyan döntéssel is élhetnek, hogy ők nem feltétlenül a gyártót, az importőrt vagy a forgalmazót választanák, hanem a lakóhelyéhez közeli javítószolgálat segítségét venné igénybe. Viszont ilyenkor a fogyasztó részéről felmerülhetnek bizonyos kérdések pl. meddig tarthat a javítás? Kérhet-e csereárut? Mi a javító pontos elérhetőségei? stb. A 10. preambulumbekkezdés alapján a javítóknak a fogyasztók rendelkezésére kell bocsátaniuk a javítási szolgáltatásaikkal kapcsolatos legfontosabb információkat annak érdekében, hogy a fogyasztó szabadon eldönthesse, hogy kivel javíttatja meg az árut, valamint a megfelelő javítási szolgáltatások azonosításának és kiválasztásának elősegítése céljából. Az információk elérhetőségének megkönnyítése érdekében a javításhoz való jog irányelve megteremtette az európai javítási adatlap jogintézményét.

Az európai javítási adatlapot a szerviz adhatja lehetőségként a fogyasztónak, a szolgáltatásuk igénybevétele előtt. Az adatlap a fogyasztó számára fontos információkat tartalmaz a javításról, a javítóról például:

¹⁴ Javításhoz való jog irányelv, 5. cikk (2) bekezdés

¹⁵ Javításhoz való jog irányelv, 5. cikk (5) bekezdés

¹⁶ A javítás lehetetlenségét a tervezett avulás is előidézheti, további jelentőségét lásd ott.

a javító kiléte; a javító letelepedési helyének címe, valamint a javító telefonszáma és e-mailcíme, továbbá adott esetben egyéb online elérhetőség, amelyen keresztül a fogyasztó gyorsan és hatékonyan felveheti a kapcsolatot és kommunikálhat a javítóval; a javítandó áru; a hiba természete és a javasolt javítás jellege; az ár vagy – ha az árat nem lehet észszerűen előre kiszámítani – az ár kiszámításának módja és a javítás maximális ára; a javítás elvégzéséhez szükséges becsült idő; ideiglenesen biztosított csereáru rendelkezésre állása a javítás idejére és adott esetben az ideiglenes csere fogyasztót terhelő költségei; a hely, ahol a fogyasztó átadja az árut javításra; adott esetben kiegészítő szolgáltatások – például a javító által kínált eltávolítás, üzembe helyezés és szállítás – rendelkezésre állása és adott esetben e szolgáltatások fogyasztót terhelő költségei, az európai javítási adatlap érvényességi ideje; adott esetben kiegészítő információk.¹⁷

Összességében az európai javítási adatlap egy előzetes tájékoztatási funkciót lát el, amit a javító adhat a fogyasztónak, mielőtt még a fogyasztó igénybe venné a szervíz javító és karbantartó szolgáltatásait. Ez alapján a fogyasztó igénybe veheti az általa kívánt termék diagnosztizálását¹⁸, aminek az elvégzése után a fogyasztó kap egy “árajánlatot” az áru megjavítását illetően.

Az európai javítási adatlapot a kiállításától számított 30 napon belül nem lehet módosítani, illetve hosszabb érvényességi időszakban is meg lehet állapodni.

Továbbá az európai javítási adatlapot díjmentesen kell szolgáltatni, de az azt megelőző diagnosztikai szolgáltatásért, például fizikai vagy távolról végzett vizsgálatra van szükség a hiba jellegének, a javítás típusának és a javítás várható árának a meghatározásához, a javító kérheti a fogyasztótól e szolgáltatás szükséges költségeinek megtérítését és erről egyértelműen tájékoztatni kell a fogyasztót a javításhoz való jog irányelv 4. cikk (3) bekezdése alapján.

2.2. Verseny- és szellemi tulajdonjogi kérdések

Ahhoz, hogy a fogyasztó élhessen a javításhoz való jogával, nem pusztán a polgári jogi alkalmazhatóság feltételeiről kell gondoskodni. A jogérvényesítés során a fogyasztónak gyakorlati problémákkal kell szembesülnie, hogy nincsen alkatrész az adott áruhoz, nem talál javító szervízeket elérhető távolságban, vagy ilyenek egyáltalán nem léteznek.

¹⁷ u.a 4. cikk (4) bekezdés

¹⁸ a diagnosztikai szolgáltatás azt jelenti, hogy a szervíz megvizsgálja az árut a hiba jellegének vagy a javítás típusának megállapítása érdekében, lásd javításhoz való jog irányelv 12. preambulumbekkezdés.

A javításhoz való jog irányelvnek az 5.cikk (4) és (6) bekezdései alapján a gyártók kötelesek hozzáférhetővé tételére, és nem használhatnak olyan szerződési záradékokat¹⁹, illetve hardver- vagy szoftvertechnikákat, amelyek akadályozhatják a termékek javítását, illetve nem akadályozhatják a független javítóműhelyek által használt vagy 3D-nyomtatott pótalkatrészek használatát. Mindez olyan árukra igaz, amiket tartalmaz a II. melléklet. Mindemellett a II. melléklet tartalmazza a gyártónak azt a kötelezettségét, hogy az egyes termékekhez (amit külön jogszabályok állapítanak meg) mennyi ideig kell szolgáltatni alkatrészt. Ez termékenként eltérő időtartamban van meghatározva, de átlagban 5-10 évig kötelezhető a gyártó az alkatrészek biztosítására.

A javításhoz való jog irányelv a versenyjogi szempontokat is figyelembe veszi, amikor előírja a gyártók számára, hogy elérhető áron, mindenki számára biztosítani kell az egyes alkatrészeket, ezáltal elkerülve azt, hogy erőfölényes helyzetükkel visszaélhessenek a javító karbantartó szolgáltatások piacán. Ezt a gondolatmenetet viszi tovább a szellemi tulajdonjogi korlátok lebontása, hogy a II. mellékletben szereplő áruk esetén csak szigorú követelmények alapján (szellemi tulajdon-jogoknak az uniós és a nemzeti jogban biztosított védelme) alkalmazhatnak fent említett eszközöket, de ezenkívül a nem márkaszervizek is fel tudják venni a versenyt a többi leszerződött javítószolgálatokkal szemben.

2.3. Európai online javítási platform

A javításhoz való jog irányelv 7. cikkében szabályozza az Európai online javítási platform aminek szintén a fő célja a tájékoztatás elérhetőbbé tétele. Az Európai online javítási platform lehetővé teszi a fogyasztók számára, hogy javítókat, valamint adott esetben felújítottáru-eladókat, hibás árukat felújítás céljából megvásárló szereplőket vagy közösségi alapú javítási kezdeményezéseket találjanak. Az európai online platformnak a közös online interfészt használó nemzeti partnerekből kell állnia vagy egyes esetekben nemzeti online platformokra mutató linkeket kell tartalmaznia.

A tagállamoknak közös online interfészt (gyakorlatban ez egy weboldal lehet) kell használniuk a nemzeti platformok létrehozásához, továbbá biztosítani kell a tagállamoknak, hogy a javításhoz való jog irányelv kihirdetésétől számított 36 hónapon belül megkezdjék az interfészek a működésüket.

¹⁹ természetesen kivételt képez a tagállamok nemzeti jogában és az Európai Unió jogában megjelenő törvényes akadályok

Az interfésznek számos tulajdonsággal kell rendelkeznie:

- térképalapú funkció
- specifikus keresési funkciók pl. áruk, a javítási szolgáltatások helye, javítási feltételek, beleértve a javítás elvégzéséhez szükséges idő
- lehetővé kell tenniük, hogy a fogyasztók kérjék az európai javítási adatlapot azoktól a javítóktól, amelyek azt felajánlják
- lehetővé kell tenniük, hogy a javítók rendszeresen naprakésszé tegyék elérhetőségeiket és szolgáltatásaikat

Meglátásom szerint ezzel a platformmal a fogyasztó számára hasznos információt tud testreszabni saját magának. Beállíthatja a fogyasztó a keresésében, hogy a termékét milyen településen, milyen áron vagy mennyi idő alatt szeretné megjavíttatni. Viszont a platform népszerűsége azon fog múlni, hogy milyen egyszerűen lesz fellelhető a fogyasztók számára (pl. érdemes akár egy vállalkozások ÁSZF-jében feltüntetni), illetve mennyiben lesz ez a platform a köztudatban, hiszen olykor a fogyasztók a kormányhivatalok vagy a békéltető testületek elérhetőségeit nem találják.

Ennek a probléma megoldásához, azt a javaslatom, hogy a javításhoz való jog irányvet átültető hazai jogszabályban kötelezővé kell tenni, hogy az Európai online javítási platformot és annak funkcióit tüntessék fel online és offline boltokban. A tájékoztatás további formái lehetnének, Magyarországon, hogy a vállalkozásoknak az Európai online javítási platform elérhetőségeit és tömören összefoglalt funkcióit a jótállási jegyen és a fogyasztók szavatossági kifogásairól felvett jegyzőkönyvekre adott válaszon is fel kellene tüntetniük.

2.4. Kritikai észrevételek a javításhoz való jog irányelv kapcsán

2.4.1 A szerződéses felelősség változásairól

Az (EU) 2019/771 irányelv módosításához pozitívként látom, hogy a fogyasztó a javítást választja a szavatossági jogai érvényesítésénél, akkor a szavatossági jogok kötelezettjének a helyállási felelőssége megugrik 12 hónapra.

Így a fogyasztók elviekben tovább használhatják termékeiket és így később cserélhetik le. Viszont ez az a kérdést is felveti, hogy így nem azt fogják csinálni a vállalkozások, hogy a (EU) 2019/771 irányelv 13. cikk (3) bekezdés értelmében, ha mérlegelhetik a körülményeket, egyszerűen kicserélik a terméket és így nem nő meg a kellékszavatossági idő? A fogyasztók

számára meg azért kérdéses a javítás választása, mert egy olyan helyzetbe kerülhetnek, hogyha a terméket állandóan javítani kell, praktikusan nem tudják kihasználni a megnövekedett szavatossági időt.

Negatívum, hogy az (EU) 2019/771 irányelvben megjelent a javíthatóság, mint szerződésszerűség követelménye, viszont ennek a tartalmáról nem szól semmit a javításhoz való jog irányelv. Nem megállapítható, a javíthatóságnak mi a tartalma, ki által kell javíthatónak lennie, milyen mértékig (pl. az eladói felelősség végéig vagy csak egy részében, vagy azon is túl). A fogalomalkotás hiánya egy joghézagot teremt, ami megakadályozza, hogy a javíthatóság fogalma teljes körű része legyen a szerződésszerűségnek.

További megfontolandó észrevételeket hoz fel a Bureau Européen des Unions de Consommateurs (továbbiakban BEUC) a javításhoz való jog irányelve kapcsán.²⁰ Az egyik, hogy érdemes megemlíteni a hibás teljesítés vélelmét az 1 évről a teljes helytállási kötelezettség idejéig, mert a fogyasztók igényérvényesítése lehetőségeit nagyban korlátozza, hogy a fogyasztóknak egy idő után be kell bizonyítani, hogy a hiba már a termék megvételekor megvolt. Ez a bizonyítás pedig szinte lehetetlen vagy túl nagy terhet ró a fogyasztóra.²¹

A BEUC másik észrevétele szerint, a termékek szavatossági idejének a terméktípusok alapján lenne érdemes növekednie. Ennek az egyik példája a holland módszer: „a hollandiai rendszerben egy ombudsman feladata a termék élettartamának meghatározása, olyan kritériumok alapján, mint a termék ára, alkatrészei vagy például a használat gyakorisága. A jogalkotó nem dolgozott ki listát az egyes termékek „várható élettartamára” vonatkozóan. Mindazonáltal az egyedi eseteket a „fogyasztói vitarendezési tanács” ajánlásainak fényében lehet vizsgálni.”²²

2.4.2. Az európai javítási adatlap

A javítási adatlap tartalmát illetően születtek kritikai észrevételek: "A gyakorlatban a 4. cikkben előírt szabályozási javaslatok valószínűleg jelentős problémákhoz vezetnek, és aligha fognak hozzájárulni a javítások előmozdításához. A Zentralverband des Deutschen Handwerks (továbbiakban ZDH) az adatlapot a gyakorlatban nem tartja megfelelőnek,

²⁰ BEUC: Improving consumers acces to product repair, BEUC position on the proposal for an EU directive on the right to repair, 2023

²¹ BEUC i.m 8-9. oldal

²² Carlos Montalvo, Devid Peck & Elmer Rietveld: i.m

szerinte a formanyomtatvány a gyakorlatban alkalmatlan, mivel a hiba típusára, a javításra vonatkozó információkról a javítás időtartamáról és az árról gyakran lehetetlen előre láthatóan teljes bizonyossággal meggyőződni. Attól tart a ZDH, hogy a formanyomtatvány aránytalan kockázatokkal szembesíti a javítókat.”²³ Stefan Arnold további kritikái a felvázolt jelenséget részletezik, miszerint a fogyasztóknak elegendő eszközük van arra, hogy tájékozódjanak a más javító szolgáltatások összehasonlítására és így az információk feleslegesen megkettőződnek. Ezenfelül a maximális ár meghatározása egy lefelé tartó árspirált hozna létre a vállalkozások között, ami a javítás minőségén csapódna le, illetve az adtalap intézménye korlátozná a piacra jutását a kis- és középvállalkozásoknak.

További kérdésként merül fel az adatlap kapcsán, hogy mi történik, ha az adatlap érvényességi ideje alatt kiderül, hogy lehetetlen kijavítani az adott terméket? Ebben útmutatást nyújthat a 14. preambulumbekzdés, ami szerint a fogyasztó visszakérheti a diagnosztika költségeit. Ezenkívül, a tagállamok eltérő jogorvoslati rendszert hozhatnak létre a fogyasztók részére. Viszont így nem lesz harmonizált fellépés az Európai Unión belül, így egyes tagállamokban eltérő minőségű jogosultságokat élvezhetnek a fogyasztók, így nem valósul meg az egységes jogvédelem, ami a fenntarthatósági törekvések rovására is mehet, hiszen a fogyasztók eltérően lesznek motiválva az eladói felelősségen kívüli javítás igénybevételére.

2.4.3. Kirekesztő termék meghatározás

A javíthatóságra vonatkozó kritériumok²⁴ csak egyes termékcsoporthoz vonatkoznak (lásd II. melléklet). Ez a termék meghatározás indokolatlan különbséget teremtett a fent felsorolt és más tartós használati termékek között. Ugyanis egy fogyasztó nem tudná megérteni és elfogadni, hogy amíg mások a porszívójuk, mosógépük javításához többletjogokat kapnak (hosszabb ideig kell pótalkatrészt biztosítani a gyártóknak, a szellemi-tulajdonjog szabályok enyhülnek az alkatrészek 3D nyomtatása során, stb.), addig egyes háztartási kézi gépek (fűrők, szögbelövők stb.) vagy más tartós használati termékek (nyílászárók, bútorok stb.) nem részesülhetnek hasonló bánásmódokban. Ennek megoldásaként mindenképpen érdemes bővíteni a II. mellékletet akár az általam említett tartós használati eszközökkel is, vagy legalább a tagállamok döntésére bízni.

²³ Stefan Arnold: Recht auf Reparatur: Vertragliche Umsetzung und Herausforderungen für das Handwerk, 94. o

²⁴ az irányelv 5. és 6. cikkei csak a II. mellékletben felsorolt termékekre igaz

2.4.4. Európai online javítási platform

Az Európai online javítási platform alkalmazhatósága nagyban korlátozott kisebb települések tekintetében, hiszen a földrajzi és gazdasági adottságok miatt limitált számban elérhetőek a javítószolgáltatások. Így hiába tud még precízebben tájékozódni a fogyasztó, ha a javító szolgáltatást végzők száma ugyanolyan alacsonyan marad.

Másrésről a fogyasztónak még mindig ott van a lehetősége, hogy felmenjen az internetre, ahol a keresési találatok között számtalan szervizt tud megtalálni elérhetőséggel, weboldallal, valós visszajelzésekkel, ami egyszerűbb megoldásnak hangzik, mint egy új online interfész kezelése.

3. A javításhoz való jog irányelv megítélése a magyar jogrendszer tükrében

Következőekben érdemes megvizsgálni, hogy a javításhoz való jog implementációja milyen kihívások elé állíthatja a magyar jogalkotókat. A javítás, mint egy lehetőség az áru szerződészerű tételére, vagy az eladói felelősségen kívüli javító és karbantartó szolgáltatás, számos jogszabályban jelenik meg hazánkban:

- 2013. évi V. törvény a Polgári törvénykönyvről
- 373/2021. (VI. 30.) Korm. rendelet a fogyasztó és vállalkozás közötti, az áruk adásvételére, valamint a digitális tartalom szolgáltatására és digitális szolgáltatások nyújtására irányuló szerződések részletes szabályairól
- 151/2003. (IX. 22.) Korm. rendelet az egyes tartós fogyasztási cikkekre vonatkozó kötelező jótállásról
- a fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződés keretében eladott dolgokra vonatkozó szavatossági és jótállási igények intézésének eljárási szabályairól szóló 19/2014. (IV.29.) NGM rendelet
- 249/2004. (VIII. 27.) Korm. rendelet az egyes javító-karbantartó szolgáltatásokra vonatkozó kötelező jótállásról
- 181/2003. (XI. 5.) Korm. rendelet a lakásépítéssel kapcsolatos kötelező jótállásról

A javításhoz való jog irányelv átültetése a 181/2003. (XI. 5.) Korm. rendeleten kívül minden más felsorolt jogszabályt érint, vagy érinthet valamilyen módon. Először a szerződéses felelősség tükrében fogom megvizsgálni a javításhoz való jog irányelv újításait. A vizsgálatom során különös hangsúlyt helyeztem arra, hogy mennyire lehetnek hatékonyak és milyen többlettel járnak a javításhoz való jog irányelvében szereplő konkrét és közvetett

módon²⁵ megjelenő változtatások. Ezekután az eladói felelősségen kívüli javító szolgáltatásokat fogom hasonló módon megvizsgálni.

3.1. A szerződéses felelősséget érintő változások

Az előző fejezetben nagy hangsúlyt kapott, hogy az (EU) 2019/771 irányelv milyen módon fog változni, így ehhez igazítva szükséges módosítani a 373/2021 (VI. 30.) Korm. rendeletet²⁶ és az annak alapjául szolgáló Ptk-t. A javításhoz való jogról szóló irányelv átültetési nehézségei már abból is adódnak, hogy egy indokolatlanul kialakult kétszintű szabályozási struktúra található magyar jogban, amely kiegészül a szavatossági és jótállási jogok érvényesítéséről szóló külön rendelettel is.

Az indokolatlanul kialakult kétszintű szabályozási struktúra onnan ered, hogy az (EU) 2019/771 irányelv átültetése során Vékás Lajos²⁷ azt tanácsolta, hogy frissítsék a Ptk-t és a 45/2014. (II. 26.) Korm. rendeletet (a fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződések részletes szabályairól) az (EU) 2019/771 irányelv átültetése kapcsán. Ezzel szemben létrehozták a 373/2021 (VI. 30.) Korm. rendeletet, ami Fazekas Judit szerint “koherencia zavarokat”²⁸ okozott a jogszabályok (a Ptk. és a 373/2021 (VI. 30.) Korm. rendelet) között. Ilyen “zavar” lehet pl. a fogyasztókat érintő eltérő hibás teljesítése vélelem tartama (Ptk-ban 6 hónap, a 373/2021 (VI. 30.) Korm. rendeletben 1 év), ami sérti a lex superioris derogat legi inferiori elvét.²⁹

3.1.1. A Ptk-t érintő módosítási javaslatok

A javításhoz való jog irányelv egyik nagy újítása az, hogy ha a fogyasztó a javítást választja a termék szerződésszerűvé tétele gyanánt, akkor a szavatossági idő egyszer (vagy ha a tagállam eltérően rendelkezik, akár kétszer is a következő javításnál) meghosszabbodik. Ezért

²⁵ olyan módosítások amiket a tagállamok szabadon fenntarthatnak vagy bevezethetnek annak érdekében hogy előmozdítsák az árujavítást

²⁶ Hiszen a 373/2021 Korm. rendelet 30.§ 2. alapján:

Ez a rendelet (...) az áruk adásvételére irányuló szerződések egyes vonatkozásairól, az (EU) 2017/2394 rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról, valamint az 1999/44/EK irányelv hatályaon kívül helyezéséről szóló, 2019. május 20-i (EU) 2019/771 európai parlamenti és tanácsi irányelvnek való megfelelést szolgálja.

²⁷ Vékás Lajos: Az uniós fogyasztói szerződési jog megújítása és az új irányelvek átültetése (MJ, 2021/2., 65-75. o.)

²⁸ Fazekas Judit: A fogyasztóvédelmi jog digitális transzformációjának újabb eredményei - avagy az áruk, a digitális tartalmak és a digitális szolgáltatások hibás teljesítéséről szóló irányelvek és transzpozíciójuk (JÁP, 2022., 2. Különszám, 121-130. o.)

²⁹ a törvénynek ellentmondó, alacsonyabb szintű jogszabály nem lehet ellentétes a magasabb szintű jogszabállyal

véleményem szerint értelmét veszti a Ptk. 6:165.§ (5) bekezdése³⁰, ugyanis a Ptk-tól eltérően a dolognak nemcsak a kijavítással vagy kicseréléssel érintett részére vonatkozna a 12 hónappal megnövekedett szavatossági idő, hanem a javításra való jog irányelv alapján már az egész termékre.

Bár ha a hazai jogalkotó úgy rendelkezik, hogy csak egyszer növekedhet a szavatossági idő 12 hónappal a kellékszavatossági jogok közül a javítás alkalmazásánál, akkor már érdemes elgondolkodni azon, hogy következőekben csak a dolognak a kicseréléssel vagy a kijavítással érintett részére kezdődhet újra a kellékszavatossági igény elévülése.

3.1.2. A 373/2021 (VI. 30.) Korm. rendeletet érintő módosítási javaslat

Ha az áru szerződésszerűvé tétele esetén fogyasztó a javítást választja, akkor a javításhoz való jog irányelv alapján a vállalkozás (hibás teljesítés iránti) felelőssége 12 hónappal növekedne, illetve a tagállamoknak lehetőségük lenne újabb 12 hónappal meghosszabbítani a helytállási felelősséget a következő javításnál. (vagy magyar jogrendszer szempontjából a kellékszavatossági). Ez a gyakorlatban úgy nézne ki, hogy ha a fogyasztó venne egy cipőt (hiszen arra nem vonatkozik a kötelező jótállás), akkor a Ptk. 6:163.§ (2) bekezdése alapján 2 év kellékszavatossága lenne. Ha egyszer tönkremegy a cipő hibás teljesítés miatt (2 éven belül), akkor újabb 1 év adódna hozzá a 2 év kellékszavatossághoz. Ha pedig azon a 3 éven belül menne tönkre a cipő, lehetőség lenne újabb 1 évet hozzáadni a kellékszavatossági időhöz, ami 4 évet jelentene.

Véleményem szerint ez egy abszurd dolog lenne, hogyha egy cipőért a vállalkozás 4 év kellékszavatosságot (vagy akár egy ruháért) vállalna, mert az ilyen termékektől nem várható el egy ilyen fokú tartósság. Mindemellet a tartós használati cikkekről szóló 151/2003. (IX. 22.) Korm. rendelet nem tartozik az (EU) 2019/771 irányelv hatálya alá, így ebből adódóan egy 100.000 ezer forintot meghaladó mosógépre 2 év jótállás vonatkozik, ami egy tartós használati termék, míg egy ruhára akár 4 év kellékszavatosság jár.

Bár a 373/2021 (VI. 30.) Korm rendelet csak 1 év hibás teljesítése vélelmet ír elő, ami gátat szabhat a 3 (vagy esetleg 4) év hosszúságú kellékszavatossági igények érvényesítéséhez, mégis abszurd lenne, ha egy rövid használati idejű termékekre 3-4 év kellékszavatosság, míg egy tartós használati termékre (aminél egy nagyobb fokú tartósságot várhat el a fogyasztó)

³⁰ A dolognak a kicseréléssel vagy a kijavítással érintett részére a kellékszavatossági igény elévülése újból kezdődik. Ezt a szabályt kell alkalmazni arra az esetre is, ha a kijavítás következményeként új hiba keletkezik.

arra csak 1-3 év jótállás vonatkozna. Ez a probléma azzal orvosolandó, hogyha a 373/2021 (VI. 30.) Korm. rendelet úgy rendelkezne, hogy csak egyszer, 12 hónappal hosszabbodik meg a kellékszavatossági idő, ha a fogyasztó a javítást választaná, így nem eredményezne nagy különbséget a kellékszavatosság és a tartós használati cikkekről szóló 151/2003. (IX. 22.) Korm. rendelet által biztosított jótállás időtartama között.

A javításhoz való jog irányelvében megjelenő 16. cikk 1. pontja, ami a szerződésszerűség fogalmát a javíthatóság fogalmával bővíti ki, problémamentesen beleilleszkedik a A 373/2021 (VI. 30.) Korm. rendelet 5.§ (2) bekezdés a) pontjában.

3.1.3. 19/2014. (IV.29.) NGM rendeletet érintő módosítási javaslatok

A soron következő módosítási javaslat alapja a javításhoz való jog irányelv 16. cikk 3. pontjában merül fel, miszerint az eladónak, mielőtt biztosítaná az áru szerződésszerűvé tételét szolgáló jogorvoslatot, tájékoztatnia kell a fogyasztót a javítás és a csere közötti választási jogáról, valamint a helytállási időnek a 10. cikk (2a) bekezdésében előírt lehetséges meghosszabbodásáról.

Ezt a változtatást a 19/2014. (IV.29.) NGM rendeletben tudnám elképzelni. A rendelet hatálya alá tartozik az eladó és fogyasztó között értékesített ingó dolog során érvényesített kellékszavatossági, jótállási és termékszavatossági igény intézésének eljárási szabályozása.

Meglátásom szerint a fenti tájékoztatás kifejezetten illik a 19/2014. (IV.29.) NGM rendelet 4.§ (1) g) pontjában, hiszen a jegyzőkönyvben fel lehet tüntetni azt, hogy a javítás, mint választott kellékszavatossági igény, sikeres elbírálása esetén a kellékszavatossági idő a Ptk. 6:163.§ (2) bekezdése alapján (ez lenne az (EU) 2019/771 irányelvbe szánt 10. cikk (2a) módosítás) 12 hónappal meghosszabbodott.

Ezen felül a jegyzőkönyvben szintén fel lehetne tüntetni, ha a fogyasztó csereterméket kér és így tudja a vállalkozás felé hitelt érdemlően kommunikálni, amit a vállalkozás mérlegelhet.

3.2. Az eladói felelősségen kívüli javítás

A javításhoz való jog irányelv igyekszik nagy lépéseket tenni az eladói felelősségen kívüli javítások hatékonyabb szabályozásához.³¹ Hazánkban a 249/2004. (VIII. 27.) Korm. rendelet, szabályozza a szerződéses jogviszony keretein kívül érvényesített javítást és kapcsolódó

³¹ Az irányelv 1. cikk (2) bekezdése alapján 2) Ezt az irányelvet a fogyasztók által vásárolt áruk abban az esetben történő javítására kell alkalmazni, ha azok hibája az eladónak az (EU) 2019/771 irányelv 10. cikke alapján fennálló felelősségén kívül következik (azaz az eladói) be vagy válik felismerhetővé.

jótállást. Gyakorlatban ez azt jelenti, hogy ha a fogyasztó szavatossági, jótállási felelősségi körön kívül szeretne javító karbantartó szolgáltatás igénybevétele iránt szerződést kötni, akkor a kormányrendelet szabályait kell alkalmazni az abban megnevezett szolgáltatásokra. Ilyen szolgáltatások: lakás-karbantartási és -javítási szolgáltatások, háztartási gépek és készülékek javítása, barkács- és kerti szerszámok javítása, személygépkocsik, motorkerékpárok karbantartása és javítása, audiovizuális, fotó-optikai és információfeldolgozási berendezések javítása, gyógyászati segédeszközök javítása, telefon- és telefax-berendezések javítása, hangszerek javítása, órák javítása.³²

Az egyik legújabb jogintézmény ami igyekezne megkönnyíteni a javító-karbantartó szolgáltatások igénybevételét az európai javítási adatlap. A tagállami implementálás során figyelemmel kell lenni arra, hogy, milyen funkciója van az európai javítási adatlapnak és a 249/2004 (VIII. 27.) Korm. rendeletnek.

A javítási adatlap arra szolgál, hogy a fogyasztó a tényleges javító-karbantartó szolgáltatás igénybevétele előtt mérlegelhesse a lehetőségeit azáltal, hogy az esetleges diagnosztikai szolgáltatás elvégzése után tisztában legyen azzal, hogy a javító milyen módon akarja eszközölni a termék megjavítását.

Míg a 249/2004 (VIII. 27.) Korm. rendelet 4.§-ban megjelenik a jótállási igények érvényesítése során felvett jegyzőkönyv, illetve az 5/A.§-ban megjelenő "javítási munkalapként" alkalmazott jogintézmény. A jegyzőkönyv semmiképpen sem helyettesítheti az európai javítási adatlapot, hiszen az adatlap igénylése még nem tartozik a jótállási igények érvényesítéséhez, a jegyzőkönyvet meg akkor veszik fel, amikor a fogyasztó érvényesíti a 249/2004 (VIII. 27.) Korm. rendelet alapján a jótállási jogait. A javítási munkalap pedig a javító szolgáltatás elvégzése után adják ki, csatolva a jótállási jegyhez.

Így az európai javítási adatlap megjelenhet, mint egy új jogintézmény a fent említett Korm. rendeletben. Viszont a 249/2004 (VIII. 27.) Korm. rendelet a jótállást húszezer forintot elérő értékhatárhoz és a mellékletében megjelenő szolgáltatásokhoz köti, miközben az európai javítási adatlap kérésénél nem szerepel semmilyen jellegű korlátozás a termék fajtáját vagy árát tekintően. Így módosítani kell a 249/2004 (VIII. 27.) Korm. rendeletet, úgy hogy megszünteti a jogalkotó a húszezer forintos értékhatárt és minden javító szolgáltatásra kiterjeszti, hogy implementálni lehessen az európai javítási adatlapot.

³² Melléklet a 249/2004. (VIII. 27.) Korm. rendelethez

Mindazonáltal úgy vélem, hogy nem feltétlen a 249/2004 (VIII. 27.) Korm. rendelet lenne a megfelelő jogszabály amibe érdemes átültetni az európai javítási adatlapot, hanem a 45/2014. (II. 26.) Korm. rendelet a fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződések részletes szabályairól. A 45/2014. (II. 26.) Korm. rendelet többek között rendelkezik a fogyasztói szerződéssel kapcsolatos tájékoztatásról.

Meglátásom szerint az európai javítási adatlap elsősorban a javító szolgáltatás elvégzésére irányuló szerződés megkötése előtti tájékoztatási funkciót tölti be, ami összeegyeztethető a 45/2014. (II. 26.) Korm. rendelet céljaival, hiszen ez a rendelet rendelkezik az üzlethelyiségen kívül és a távollévők között kötött szerződések és ezen szerződésektől eltérő szerződések megkötése előtti tájékoztatásról. Az európai javítási adatlap egy alfejezet lehetne a 45/2014. (II. 26.) Korm. rendeletben, ami "a javító-karbantartó szolgáltatásokra irányuló szerződést megkötését megelőző tájékoztatásról" címet viselné és abban megjelenhet az európai javítási adatlapra vonatkozó tartalmi követelmények.

3.3. Észrevételek a javításhoz való jog irányelv átültetése kapcsán

A javításhoz való jog irányelv átültetése kapcsán negatív gondolatok merültek fel bennem. Negatívum hogy nagyon fragmentált szabályanyagról beszélünk, hiszen a szerződéses felelősséget érintő négy módosítási javaslat hazánkban legalább három különböző jogszabályban történő átültetést, harmonizációt tenne szükségessé, így a fogyasztók és a vállalkozások számára is egyre nehezebb nyomonkövetni az esetleges változásokat. Ezt lehetne ellensúlyoznia az államnak, a javításhoz való jog irányelv 36. preambulumbekzdésében megjelenő nem pénzügyi jellegű, javítást előmozdító intézkedéssel, ami egy tájékoztató kampány is lehet, ami arra szolgál, hogy segíti a fogyasztók egyszerűbb tájékoztatását az új jogszabályokat illetően.

De nemcsak a jogrendszerünkben megjelenő rétegződés, párhuzamos szabályozás jelent problémát, hanem szintén „az uniós magánjogi jogalkotást jellemző fragmentáció is, tehát az a jelenség, hogy az irányelvek egy-egy magánjogi részterület harmonizációját végzik el, anélkül, hogy különösebben vizsgálnák a jogszabályelőkészítés során a nemzeti magánjogba való illeszkedésük problémáit. Különösen igaz ez az Unió fogyasztóvédelmi joganyagára, amelyben a fogyasztók védelmét szolgáló egyoldalú kötelezettségek kógens módon korlátozzák a kötelmi jogviszonyokra jellemző, hagyományos magánautonómiát.”³³

³³ Fazekas Judit: A magánjog kihívásai a XXI. században (JÁP, 2020., Különszám, 131-144. o.), 140.o

4. Tervezett avulás

Az előző fejezetben tárgyalt javításhoz való jog szorosan kapcsolódik a tervezett avulás jelenségéhez. Egyrészt a tervezett avulás (vagy korlátozott élettartamra való tervezés) felgyorsítja a termékek lecserélését, ami azt eredményezi, hogy a fogyasztó a termék javítása helyett a termék lecserélésében válik érdekeltté. Másrészt, ha valaki mégis meg akarja javítani az adott árut, akkor azzal a problémával szembesül, hogy a javítás kivitelezhetetlen, mert szándékosan olyan technikákat alkalmaztak pl. műanyag csavarok beszerelése, ami nagyban rontja a termék javíthatóságát.

4.1. A tervezett avulás definíciója és fajtái

A "tervezett avulás" kifejezés egyik legrégebbi tudományos meghatározása egy tizenkilenc oldalas brosrában jelent meg a Wisconsin-Madisoni Egyetemen 1932-ben abban az időben az USA-ban a gazdasági válság miatt a fogyasztók vásárlóereje értelemszerűen csökkent. A tanulmánynak a címe: "Ending the Depression through Planned Obsolescence" amit, 1932-ben írt Bernard London, „Az amerikai gazdaság recesszióban volt, és az amerikaiak addig használták a termékeiket, amíg nem vásároltak újakat, mint a depresszió előtt és az alacsony fogyasztás következményeként az ipari termelés visszaesésnek indult. A recesszió leküzdésére London a tervezett elavulást javasolta.”³⁴

Az Európai Unió Bizottsága szerint a tervezett avulás “olyan kereskedelmi stratégiaként határozható meg, amelyek keretében valamely terméket szándékosan korlátozott hasznos élettartamúra terveznek annak érdekében, hogy bizonyos idő elteltével idő előtt elavulttá vagy működésképtelenné váljon.”³⁵

A tervezett avulásnak több fajtáját különböztethetjük meg ³⁶:

1. Korlátozott javíthatóság kialakítása. Szükséges alkatrészek, amelyek használat közben romlásnak vannak kitéve, olyan drágák, hogy jobban megéri olcsóbb, új terméket vásárolni.

³⁴ Planned obsolescence or planned resource depletion? A sustainable approach: Walter Cardoso Satyro, Jose Benedito Sacomano, Jose Celso Contador, Renato Telles, 746. o. In: Journal of Cleaner Production (2018)

³⁵ Brüsszel, 2022.3.30. COM(2022) 143 final, Javaslat AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS IRÁNYELVE a 2005/29/EK és a 2011/83/EU irányelv módosításáról, a fogyasztók zöld átállásban való szerepvállalásának a tisztességtelen gyakorlatokkal szembeni hatékonyabb védelem és a hatékonyabb tájékoztatás révén történő növelése tekintetében, 22. o.

³⁶ Walter Cardoso Satyro, Jose Benedito Sacomano, Jose Celso Contador, Renato Telles idézett mű (továbbiakban i.m) 746-747. o.

2. Korlátozott élettartamra való ("death dating") tervezés vagy mesterkélt tartósság. A terméket úgy tervezték, hogy gyorsan avuljon, ezért a termék minden egyes összetevője ilyen szempontok figyelembevételével készült. A tartósság korlátozásának az egyik módszere az, hogy a kulcsfontosságú alkotórészekhez nem megfelelő anyagokat használnak, pl. olyan műanyagot, amely könnyen kopik, alulméretezett csavarokat és egyéb olyan technikákat, amelyek tovább gyengítik a termék használatát.
3. Esztétikai avultatás. Jól látható esztétikai jellemzők, amelyek idővel amortizálódnak, mint pl. a használat során oxidálódó alkatrészek és ezért rontják a termék megjelenését.
4. Új stílusok, stílusjegyek alkalmazása a régebbi termékek lecserélése érdekében. Ez az elavulás fajta a divat sajátosságait használja a termékek tervezésénél, annak érdekében, hogy a fogyasztókat meggyőzzék, hogy cseréljék le a megvásárolt terméket egy olyan termékre, amelyik új dizájnnal rendelkezik.
5. Új termékek bevezetése más technológiai fejlesztésekkel vagy funkciókkal, pl. GPS-t tartalmazó mobiltelefonok, digitális televízió, vagy számítógépek nagyobb teljesítményű memóriával, processzorokkal stb., ami vonzóvá teszi a régi gépek lecserélését, amelyek nem rendelkeztek ezekkel az új jellemzőkkel.
6. A szoftveres rendszer elavulása - maga a termék működik, de már nem támogatott vagy teljes mértékben nem kompatibilis egy továbbfejlesztett rendszerrel. A példa erre a szoftverfrissítések, amelyek lelassíthatják az eszközt, vagy akár meg is szüntethetik a működését.

A tervezett avulás velünk élő jelensége a jogalkotó reakcióját is kiváltotta az utóbbi időben több alkalommal is. Az Apple és a Samsung ügyekben³⁷ az olasz versenyhatóság (AGCM) tárt fel tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokat, mert olyan softwares frissítéseket alkalmaztak, amelyek egyes készülékek használhatóságát jelentősen korlátozták. Az Apple ügy esetében olyan fogyasztókat ért károsodás, akik iPhone 6, 6 Plus, 6 s és 6sPlus készülékeket birtokoltak, kitartóan kérték őket, hogy frissítsék operációs rendszerüket iOS 10-re, majd iOS 10.2.1-re – amely megváltoztatta a készülékük funkcionális jellemzőit és jelentősen csökkentették a fent említett telefonok teljesítményét. Mindezt anélkül tették, hogy

³⁷ Az ügyek ismertetésében és megismerésben nagyban hozzájárult: Alberto De Franceschi: Planned Obsolescence challenging the Effectiveness of Consumer Law and the Achievement of a Sustainable Economy (Editorial) 3. o. In: Journal of European Consumer and Market Law EuCML 6/2018 · Volume 7 12 December 2018

az ügyfeleket előzetesen megfelelően tájékoztatták volna a frissítések telepítése által okozhatott kellemetlenségekről és csak korlátozottan és késve adtak tájékoztatást a fogyasztóknak.

A Samsung esetében is hasonlóan járt el az olasz versenyhatóság, mert a Samsung Android operációs rendszer Marshmallow nevezetű frissítése miatt hátrányt és kárt szenvedtek a Samsung Galaxy Note 4 telefont használók. A frissítés szintén nagy mértékben rontott az egyes Samsung készülékek minőségén és teljesítményén.

4.2. Az Európai Unió válasza a tervezett avulásra

A tervezett avulás problémája egy esszenciális metszéspontja a fogyasztóvédelem és fenntarthatóság kérdéskörének, ugyanakkor a modern piacgazdaságban egyre nagyobb figyelmet és jelentőséget kap.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (továbbiakban: EGSZB) a tervezett avulás jelenségről "az ipari beszerzés olyan formájaként számol be, amely a termékek minimális megújulási arányára támaszkodik", ami a fogyasztók bizalmának kijátszáshoz és ezzel kapcsolatos visszaélésekhez vezet. Az EGSZB kiemelte az alábbi különböző előnyöket, amelyek a tervezett avulás jelenségének kezelésével és megoldásával járnának. Ezek az előnyök a környezetre gyakorolt pozitív hatásokban és a nagyobb gazdasági innovációiban mutatkoztak meg.

Szintén 2016-ban, az Európai Parlament Belső Piaci és Fogyasztóvédelmi Bizottsága (IMCO) közvetítői jelentése (2016-os IMCO-jelentés)³⁸ megállapította, hogy a hosszabb élettartamú termékek jelentős előnyöket hoznának a társadalomnak, a környezetnek, a fogyasztóknak, illetve egyes ipari ágazatoknak is, ezzel ellensúlyozva az esetlegesen megnövekvő költségeket.

A tervezett avulás ügyében nagy előrelépést jelentett a 2005/29/EK és a 2011/83/EU irányelv módosításáról, a fogyasztók zöld átállásban való szerepvállalásának a tisztességtelen gyakorlatokkal szembeni hatékonyabb védelem és a hatékonyabb tájékoztatás révén történő növelése tekintetében Európai Parlament és a Tanács Irányelv javaslat³⁹ (továbbiakban

³⁸ Carlos Montalvo, Devid Peck & Elmer Rietveld, Directorate-General for Internal Policies, Comm. on the Internal Mkt. & Consumer Protection, A Longer Lifetime for Products: Benefits for Consumers and Companies (June 2016)

³⁹Brüsszel, 2024. január 19-i verzió, amit a Parlament teljesen megvaszazott

Irányelvjavaslat). Az Irányelvjavaslat egyszerre tartalmazza a greenwashing és a tervezett avulás gyakorlatának szabályozását

Az Irányelvjavaslat 2 főbb irányelvet céloz módosítani. Egyrészt a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról szóló 2005/29/EK irányelvet⁴⁰, és a fogyasztók jogairól szóló 2011/83/EU irányelvet⁴¹.

4.2.1. 2005/29/EK irányelvet érintő változások ismertetése

A 2005/29/EK irányelv tartalmazza a közjogi fogyasztóvédelmi jog egyik legjelentősebb eszközét, a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok tilalmáról szóló szabályokat és jogvédelem rendszerét. A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok szabályozásáról általánosságban el lehet mondani, hogy a kereskedelmi kommunikáció tisztességét vitatottak megvédeni. A jogszabály a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok több típusát nevesíti, amely alapján tisztességtelennek tekinthetjük a megtévesztő és az agresszív kereskedelmi gyakorlatokat is.⁴² A 2005/29/EK irányelv továbbá tartalmaz egy mellékletet, amely a minden körülmény között tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok fekete listáját tartalmazza.

Az Irányelvjavaslat új tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokkal bővíti a 2005/29/EK irányelv mellékletét, amely szerint tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatnak minősül az

- arra vonatkozó információ visszatartása a fogyasztótól, hogy valamely szoftverfrissítés negatív hatással lesz a digitális elemeket tartalmazó áruk működésére, illetve a digitális tartalom vagy a digitális szolgáltatások használatára
- a szoftverfrissítés szükségessé váló feltüntetése, miközben az csak a funkcionális tulajdonságokat javítja.
- az áru tartósságát korlátozó tulajdonságot tartalmazó árukkal kapcsolatban annak ellenére folytatott bármely kereskedelmi kommunikáció, hogy a tulajdonságra és annak az áru tartósságára gyakorolt hatására vonatkozó információk a kereskedő rendelkezésére állnak.

⁴⁰ a belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól, valamint a 84/450/EGK tanácsi irányelv, a 97/7/EK, a 98/27/EK és a 2002/65/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvek, valamint a 2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról

⁴¹ a fogyasztók jogairól, a 93/13/EGK tanácsi irányelv és az 1999/44/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, valamint a 85/577/EGK tanácsi irányelv és a 97/7/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről

⁴² míg az első megtévesztő információkat szándékosan tüntet fel, addig a másik fontos információkat hagy ki

- annak valótlan állítása, hogy az áru a szokásos használati feltételek mellett bizonyos szintű tartóssággal rendelkezik a használati idő vagy intenzitás vonatkozásában
- az áruk javíthatóként történő feltüntetése, ha azok nem javíthatók.
- a fogyasztó arra való ösztönzése, hogy az áru fogyóeszközeit korábban cserélje ki vagy töltsse fel, mint ahogy arra műszaki okból szükség lenne.
- az információ visszatartása azzal kapcsolatban, hogy rontja az áru funkcionalitását, ha olyan fogyóeszközöket, pótalkatrészeket vagy tartozékokat használnak, amelyeket nem az eredeti gyártó szállított, vagy annak valótlan állítása, hogy ilyen károsodás fog bekövetkezni.

4.2.2. A tervezett avulás és a tartósság összefüggései

A nem digitális áruk tervezett avulását tehát az Irányelvjavaslat úgy szabályozza, hogy egyrészt az eladó (vagy a gyártó) nem folytathat olyan áruval kapcsolatos kereskedelmi gyakorlatot, amit korlátozott élettartamra terveztek meg és ezzel tisztában van, illetve nem állíthatja a kereskedő valótlanul, hogy az áru rendeltetésszerű használat mellett rendelkezik egy elvárható tartóssággal.

A további vizsgálódások előtt érdemes feltenni a kérdést, hogy mit jelent a tartósság? Erre az (EU) 2019/771 irányelv 2. cikk 13. pontja tud válaszolni: egy termék azon képessége, hogy megőrizze a megkövetelt funkcióit és teljesítményét szokásos használat mellett. Az (EU) 2019/771 irányelv a 32. preambulumbekkezdésben megemlíti, hogy a tartósság ideje a fogyasztók ésszerű elvárásain alapszik. Tehát valóban a fogyasztók 2 év szavatossági időt és az esetleg megejelző kereskedelmi jótállás együttes időtartamát várhatnak el a terméktől? Viszont kimutatták hogy kapcsolat van a vállalkozások által értékesített kereskedelmi jótállás és tervezett avulás között, mert sokszor a törvényi jótálláson felül megvett jótállás haszontalannak fog bizonyulni⁴³, hiszen a kereskedelmi jótállás letelte után fogják avultatni a terméket.

Az Irányelvjavaslat 19. preambulumbekkezdése úgy határoz, hogy az általában vett hibás teljesítéstől abban különbözik a tervezett avulás, hogy azokat a gyártási gyakorlatokat, amelyek általánosságban rossz minőségű anyagokat vagy eljárásokat alkalmaznak, ami az

⁴³ Ezt az ötletet támasztja alá: Larry A. DiMatteo & Stefan Wrbka, Planned Obsolescence and Consumer Protection: The Unregulated Extended Warranty and Service Contract Industry, 28 CORNELL J. L. & PUB. POL'y 483 (2019), 534. o. és 485-490. o. In: Cornell Journal of law and public policy [Vol. 28:483 2019] Planned obsolescence and consumer protection

árak korlátozott tartósságához vezetnek, az (EU) 2019/711 irányelv alapján a szerződésszerűség körében kell megítélni.

Ezzel szemben a tervezett avulás egy olyan (speciális) tulajdonság az adott árban, ami korlátozza az élettartamát. Ilyen tulajdonság lehet például egy olyan szoftver, amely bizonyos idő elteltével leállítja vagy lerontja az áru funkcionalitását, vagy egy olyan hardver, amelyet úgy terveztek meg, hogy bizonyos idő elteltével meghibásodjon.⁴⁴ Mivel a hiba jellege is különbözik, ezért érdemes a felelősségre vonási időn belül is distinkciót alkalmazni a hibás teljesítéstől. Ezért úgy vélem, hogy a tervezett avulásnál a tartósságot nem a jogszabályon és a kereskedelmi jótálláson alapuló helytállási kötelezettség együttes időtartamára alapozzuk, hanem egy objektív határidőre, ami függetlenedne a polgári jogi igények elbírálásától.

Ez a gyakorlatban azt jelentené, hogy ha a fogyasztó vesz egy mosógépet, amire 4 év jótállás vonatkozik, akkor 3 eset jöhet számításba. Ha a tervezett avulás a 4 éven belül jelentkezik, akkor egyszerre lép fel a hibás teljesítés és a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat kérdése. Ha 4 év után jön elő a tervezett avulás, de erre a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatra megállapított objektív felelősségrevonás időtartamán belül (pl. 6 év, ez az időtartam lehet általános és termékspecifikus), akkor az eladó (vagy a gyártó, ha az eladó nem tudott a tervezett avulásról) már csak a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatért felel. Ha viszont már az objektív határidőn túl jelentkezik a tervezett avulás, akkor már nem felel sem az eladó, sem a gyártó.

Az objektív idő megállapításához jó példa lehet a 12/1988. (XII. 27.) ÉVM–IpM–KM–MÉM–KVM együttes rendelet az egyes nyomvonal jellegű építményszerkezetek kötelező alkalmassági idejéről, hiszen (a már hatályát veszített) jogszabályban tételesen fel van sorolva az egyes építőipari termékekhez a törvényileg meghatározott alkalmassági idő.

4.2.3. A tervezett avulás és a javíthatóság

A javításhoz való jog irányelv fejtegetése során már említést tettem, hogy a javíthatóság a tervezett avulás nagyban összefügg egymással. Ennek az oka, hogy a tervezett avulásnál megkülönböztethető egy olyan típus, ami kifejezetten a termék javíthatóságát érinti negatívan.

Az Irányelvjavaslat a 2005/29/EK irányelv mellékletében nevesített egy olyan kereskedelmi gyakorlatot, ami megtiltja a termék javíthatóként történő feltüntetését, ha nem az. Sajnálatos módon arra már az Irányelvjavaslat nem tud választ adni, hogy a terméknek meddig kell

⁴⁴ Irányelvjavaslat, 19. preambulumbekzdés

javíthatónak lenni. A gyártónak/eladónak van-e felelőssége, miután letelt a törvényi és/vagy a kereskedelmi jótállás formájában megjelenő helytállási kötelezettség?

A javításhoz való jog irányelv II. mellékletében felsorolt termékekre, a hozzájuk kapcsolódó uniós aktusokban, különböző időtartamok láthatóak, amíg a gyártónak meg kell felelnie a javíthatósági követelményeknek (5-6-7-8-10 év). Így feltételezhető, hogy ha összhangban értelmezzük az Irányelvjavaslatot és a javításhoz való jog irányelvét, az eladónak/gyártónak tájékoztatni kell a fogyasztót arról, hogy a termék hogyan és milyen módon javítható.⁴⁵

Az olyan áruk esetében, amik nem tartoznak a javításhoz való jog irányelve II. melléklete alá a javíthatóság kapcsán is lehetne alkalmazni az előző alfejezetben felvetett alkalmassági idő megoldást.

4.2.4 A 2011/83/EU irányelvet érintő változások ismertetése

A 2011/83/EU irányelv a fogyasztói tájékoztatás alapköveként jelenik meg, ahol a vállalkozásoknak az irányelv által előírt módon köteles a fogyasztókat tájékoztatni a hagyományos módon, üzlethelyiségen kívül vagy távollévők közötti kötött szerződések esetén. Emellett a 2011/83/EU irányelvben még megjelenik az elállási jog gyakorlása.

Az Irányelvjavaslat módosításai tartalmazzák a feltüntetését (a teljesség igénye nélkül) a környezetbarát szállítási lehetőségeknek, a javíthatósági pontszámok, az áru szerződésszerűségének megőrzéséhez szükséges pótalkatrészek adatainak (elérhetőség, becsült költség, megrendelési eljárás) a javítási és karbantartási utasítások rendelkezésre állásának, valamint a javítást korlátozó tényezőkre vonatkozó információknak.

Meglátásom szerint az Irányelvjavaslat, folytatja a 2011/83/EU irányelv által felvetett problémát, miszerint “a fogyasztónak valódi információs lavinával kell szembenéznie, amely gyakran nemhogy jobb helyzetbe hozná egy jól informált döntés kialakításánál, hanem semmilyen információt nem közvetít számára.”⁴⁶

4.3. Az Irányelvjavaslat értékelése a tervezett avulás szempontjából

Az Irányelvjavaslat valóban nagy lépéseket tett a korai elavulást okozó jelenségek azonosításában. Természetesen nem minden tervezett avulási típust szabályozott, hiszen a fast

⁴⁵ az áru szerződésszerűségével összefüggő javításhoz lásd. a 2011/83/EU irányelvet

⁴⁶ Hajnal Zsolt: A fogyasztói jogok szabályozásának lehetséges irányai. PhD dolgozat, Debreceni Egyetem, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2013, 128. o.

fashion, az új dizájn bevezetése vagy a technikai fejlődés által okozott termékváltása fogyasztói társadalom szükségszerű velejárója. Viszont a szoftveres és hardveres avultatási gyakorlat, illetve a javíthatóság szándékos akadályozásának nevesítése, tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatként történő minősítése nagy előrelépésnek tekinthető.

Mindazonáltal, az Irányelvjavaslat nagy hátránya, hogy nem választja külön a tartósság fogalmát a hibás teljesítés és a tervezett avulás, mint kereskedelmi gyakorlat kapcsán, így a fogyasztói elvárások az egyes termékek kapcsán nem tudnak érvényesülni. Továbbá az Irányelvjavaslat nem tett semmit annak érdekében, hogy a javíthatóságot és a javításhoz való jog irányelvet valóban támogassa pl. nincs meghatározva a javíthatóság időtartama, lehet olyan terméket reklámozni aminek a javíthatósága korlátozott, csak tájékoztatni kell róla a fogyasztót, míg a korlátozott tartósság esetén a gyártó/eladó nem folytathat eladásösztönző tevékenységet.

Az információk inflálódását idézi elő, az Irányelvjavaslat a 2011/83/EU irányelvet érintő módosításaiban, hiszen újabb adatok és tények sokaságát kell feltüntetni a termékeken és az ÁSZF-ben, amiket nem igazán olvasnak a fogyasztók. Emiatt felmerül a kérdés, hogy valóban szüksége van a fogyasztóknak ilyen sok információra? Meglátásom szerint meg kell változtatni a 2011/83/EU irányelvben megjelenő tájékoztatási követelmény mennyiségét, hogy a fogyasztó csak olyan információkkal rendelkezzen, ami tényleg segíti a tudatos döntések meghozatalában.

Összességében az Irányelvjavaslat a tervezett avulással szemben bár a fogyasztók hatékonyabb védelmét igyekszik biztosítani, ami helyenként sikerül, de ezzel párhuzamosan szenved még az általam kifejtett hiányosságokban és visszáságokban pl. a tartósság megítélése, a 2011/83/EU irányelv tájékoztatásai, amelyek még nagyobb egyensúlyeltolódást okozhatnak a fogyasztók hátrányára.

4.4. A tervezett avulással szembeni jogérvényesítés lehetőségei a magyar jogrendszerben

Hazánkban az Fttv. szabályozza a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokat. A kereskedelmi gyakorlat észlelésénél az Fttv. 10.§ (3) bekezdése értelmében, ha a verseny érdemi befolyásolására alkalmas, akkor nem a fogyasztóvédelmi hatóság, hanem a Gazdasági Versenyhivatal (továbbiakban GVH) jár el. Úgy gondolom, hogy a tervezett avulás tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatának a megsértése esetén gyakran a GVH fog eljárni.

Ugyanis, egyrészt a népszerű, márkás termékek pl. egyes tartós használati termékek, szinte minden boltban, webshopban kaphatóak, így megfelel a 11.§ (1) a) pontjának.

Viszont, ha olyan értékesítőket nézünk pl. “kínai”, alig ismert, alacsony árbevételű boltok és webshopok, akkor ilyen esetben mindenképpen a fogyasztóvédelmi hatóság fog eljárni.

Az Fttv. viszont nem csak a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat megállapításának az alapjául szolgálhat, hanem a 1997. évi CLV. törvény (továbbiakban a Fgytv.) 38.§ alapján a fogyasztók polgári jogi igénye érvényesítése érdekében a fogyasztóvédelmi hatóság vagy a képviseleti kereset indítására feljogosított egyéb szervek is indíthatnak képviseleti keresetet,

a fogyasztókat érintő jogsértés - akár tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat - fennállásának esetén is.

A GVH is rendelkezik hasonló jogosultságokkal, a 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról (továbbiakban Versenytörvény) 85/A.§ alapján. A perindításra a Gazdasági Versenyhivatal csak akkor jogosult, ha az adott magatartás miatt a versenyfelügyeleti eljárást már megindította. Ha a versenyfelügyeleti eljárás folyamatban van, a Gazdasági Versenyhivatal kérelmére a bíróság a peres eljárást a versenyfelügyeleti eljárás befejezéséig felfüggeszti.⁴⁷

5. Greenwashing

A dolgozatom utolsó fejezetében az Irányelvjavaslat által szabályozott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok másik csoportját, a greenwashing jelenséget helyeztem górcső alá. A greenwashing azt a jelenséget használja ki, hogy a vállalkozásoknak marketing szempontból megéri magukat zöldnek feltüntetni, hiszen a fogyasztókat egyre jobban foglalkoztatja ez a kérdés, illetve a fentiekben ismertetett irányelvek is érdekeltébbé tehetik őket a környezettudatos vásárlás kapcsán.

5.1. A greenwashing definiálása

A greenwashing egy olyan gyakorlat, ami sugallva vagy más módon azt a benyomást kelti, hogy egy áru vagy szolgáltatás pozitív vagy semmilyen hatással nincs a környezetre vagy kevésbé károsítja a környezetet, mint a versenytárs áruai vagy szolgáltatásai (a termék vagy

⁴⁷ Versenytörvény, 85/A.§ (2)

szolgáltatás gyártási folyamata, összetétele és kialakítása, energiafogyasztása vagy szennyezése a használat során, tartóssága, javíthatósága, újrahasznosíthatósága stb.)⁴⁸

A definícióban benne rejlik ennek a jelenségnek az egyik legnagyobb veszélye: hamisan állít vagy elferdít tényeket annak érdekében, hogy egy vállalkozás minél többet profitálhasson a termék értékesítéséből. A fogyasztók által, a zöldebb és fenntarthatóbb termékek iránt támasztott megnövekedett igény miatt a gyártók és a vállalkozások egyre inkább érdekeltek abban, hogy zöld termékeket készítsenek, gyártsanak, forgalmazzanak és reklámozzanak.⁴⁹ A greenwashing jelensége alatt nem pusztán a zöld állításokat értjük, hanem azokat az eseteket is, amikor a vállalkozás elhallgatja az információkat vállalkozás által okozott negatív környezeti hatásokkal kapcsolatban és felnagyítja a pozitív környezeti hatásokkal kapcsolatos információkat.⁵⁰

A greenwashingnak 2 fajtáját érdemes megemlíteni, az „explicit” és „implicit” formáit. Az implicit fajtához tartoznak azok az esetek, amikor a különböző színek által keltett (leginkább zöld) képzetársításokat (környezetbarát, környezet) használják fel a vállalkozások egyes termékekhez, annak érdekében, hogy előnyt szerezzenek a versenytársaikkal szemben.⁵¹ Az explicit része a gyakorlatnak a különféle szlogenek és kifejezések használata, ami félrevezető vagy egyenesen nem igaz. Ilyen állítások lehetnek az: „öko” „zöld” „tisztá” szavak használata.

A greenwashing számtalan helyen és módon tud előfordulni.⁵² A greenwashing történhet a jogalanyok szintjén (pl. a jogalanyok fenntarthatósági stratégiája vagy teljesítménye), a pénzügyi termékek szintjén (pl. a termékek fenntarthatósági stratégiájával vagy teljesítményével kapcsolatban), vagy a pénzügyi szolgáltatások szintjén, beleértve a következőket is tanácsadás (pl. pénzügyi tanácsadás nyújtása a fenntarthatósággal kapcsolatos preferenciáknak a pénzügyi szolgáltatásokba való integrálásával kapcsolatban). A greenwashing bármilyen folyamatban megjelenhet, a termékek üzleti ciklusának a szakaszaiban (gyártás, szállítás, értékesítés, marketing, monitoring), amikben végül a

⁴⁸ Commission Staff Working Document, Sustainable Products in a Circular Economy - Towards an EU Product Policy Framework contributing to the Circular Economy, 4.3.2019, SWD(2019) 91 final, 12. o.

⁴⁹ Les Carlson, Stephen J. Grove and Norman Kangun, “A content analysis of environmental advertising claims: a matrix method approach”, Journal of Advertising, v. 22, no. 3 (1993): 27-29. o.

⁵⁰ Erica Orange and Aaron M. Cohen, “From eco-friendly to eco-intelligent”, (2010) 2. oldal

⁵¹ Daniel Silva: The fight against greenwashing in the European Union In: UNIO - EU Law Journal. Vol. 7, No. 2, December 2021 126. o.

⁵² EBA PROGRESS REPORT ON GREENWASHING MONITORING AND SUPERVISION 31 MAY 2023 EBA/REP/2023/16-13. oldal

fenntarthatósággal kapcsolatos kijelentések, nyilatkozatok megvalósulnak. A greenwashingot kiválthatja az a vállalkozás, ami a kommunikációért felel, a termékért felelős szervezet vagy a hitelesítést végző szervezet által.

5.2. A Gazdasági Versenyhivatal útmutató tevékenységei a greenwashing kapcsán

A magyar joggyakorlat is nagy jelentőséget tulajdonított már elég korán a greenwashing (még ha annó nem is ilyen névvel illették ezt a jelenséget) jelenségének:

A Vj-67/1997/8 ügy volt szinte a greenwashing első megjelenése a hazai joggyakorlatban. Az ügy jelentősége abban áll, hogy egy vállalkozás a csomagolóanyagát környezetbarátként reklámozta. „A Fővárosi Bíróság az eljárás alá vont vállalkozó keresetét – mely a versenytanácsi határozat megváltoztatására irányult – elutasította azzal a többletindokolással, hogy a mindennapi életben és a szakmában egyértelműen nem definiált „környezetbarát” fogalom hiányában a fogyasztó nem képes megítélni azt, hogy az eljárás alá vont vállalkozó terméke terheli-e a környezetet, holott az információ ezt a nem igazolt üzenetet közvetíti a fogyasztók felé.”

A VJ/4/2002. számú eljárásban a GVH megállapította, hogy egy kávétermékek nagykereskedelmével foglalkozó vállalkozás a fogyasztók megtévesztésére alkalmas módon állította termékéről egy 2001. júniustól szeptemberig tartott környezetvédelmi célú akció során, hogy a „legtisztább fekete. A világ legkörültekintőbben gondozott ültetvényeiről, környezetbarát technológiák felhasználásával”. „A Versenytanács megállapítása szerint, „ha egy piaci szereplő a terméke egyedülállóságára utaló közlését felsőfokú vagy csak meghatározott feltételek között használatos kifejezésekre alapítja, bizonyításának arra kell irányulnia, hogy terméke másokénál különlegesebb, kiválóbb tulajdonsággal rendelkezik”. Ebből következően az eljárás alá vont által benyújtott azon bizonyíték, amely a feldolgozásra kiterjedően igazolja a különböző előírások, sőt az önkéntesen vállalt magasabb szintű követelményeknek való megfelelést szükséges, de önmagában nem elegendő alátámasztása a reklámkampányban elhangzó állításnak (ráadásul akkoriban a növénytermesztés körülményeire bizonyítékul szolgáló hiteles adatok sem léteztek)”⁵³

⁵³ Német Noémi: Zöld állítások és fogyasztóvédelem, 318. o. In: A hazai fogyasztóvédelmi jog áttekintése: alapok, kihívások, aktualitások, 2023

Vj-2/2021/132 ügyben⁵⁴ a nemzeti versenyhatóság MindentMent Egészségügyi Szolgáltató Kft az alábbi kijelentéseit is jogsértőnek találta: „környezettudatos rendelő, EcoEngage jelzés”. „A Versenytanács szerint ugyanakkor a fogyasztó a zöld állítás és a hozzá tartozó logó kapcsán jóval többet feltételezett, nevezetesen, hogy az eljárás alá vont környezetbarát, valamint a környezetvédelem és a környezettudatosság érdekében szervezi folyamatait, működését. Ráadásul az EcoEngage logó a tanúsításra történő asszociációval és a „környezettudatos rendelő” jelzővel összekapcsolva szintén a környezetbarát működésre utalást és annak igazoltságát erősíti. Ezt a fogyasztóban kialakult képet a vállalkozás semmilyen módon nem árnyalta, nem utalt arra, hogy a környezettudatossága csak szűkebb, a működés speciális területére vonatkozik, vagy arra, hogy mire tekintettel jogosult a logó használatára, így tehát az eljárás alá vont igazolási kötelezettsége is a Versenytanács által azonosított, kiterjesztőbb fogyasztói értelmezéshez igazodott”⁵⁵

A VJ/34/2022⁵⁶. ügyben a nemzeti versenyhatóság egy „repohár-forgalmazó” cég ellen indított eljárást mert a cég egyes reklámállításai: (pl. „A visszaváltható és mosható poharak használatával akár 80%-kal csökkenthető a rendezvények és vendéglátóhelyek hulladéktermelése.”) megalapozatlanok lehetnek és „valószínűleg agresszív és megtévesztő gyakorlatot folytat a fogyasztókkal szemben”.

A színes joggyakorlat mellett a Gazdasági Versenyhivatal hatékony eszköze a piac folyamatainak a felmérésére a „sweep”, ami egy gyors átfogó ellenőrzése egy adott területnek. A GVH „a greenwashinggal szembeni fellépés keretében a GVH 2022 novemberében piacelemzést indított arról, hogy milyen eltérések tapasztalhatók a különféle környezetvédelmi reklámüzenetek valós tartalma és azok fogyasztói értelmezése között.”⁵⁷

A sweep során feltárták: „az elemzés eredményei alapján a hazai vállalkozások nagyon széles értelmezésekkel és nem rendszerezett módon kommunikálnak a fenntarthatósággal kapcsolatban. Gyakoriak az általános jellegű állítások (pl. “zöld”, “környezettudatos”), melyek alátámasztása nem – vagy csak hosszas keresgélés után – érhető el az adott honlapon.”

⁵⁴ GVH: Vj-2/2021/132. Elérhető: https://www.gvh.hu/dontesek/versenyhivatali_dontesek/dontesek-2021/vj-22021132 (letöltés: 2023. 12. 15.)

⁵⁵ Német Noémi, i.m. 321. oldal

⁵⁶ GVH: VJ/34/2022. Elérhető: <https://gvh.hu/sajtoszoba/sajtokozlemenyek/2022-es-sajtokozlemenyek/poharvisszavalto-ceg-gyakorlatat-es-zold-allitasait-vizsgalja-a-gvh> (2023. 12. 15.)

⁵⁷ GVH: A jövőnk szempontjából fontos, hogy bízassunk a zöld reklámokban. Elérhető: https://www.gvh.hu/aktualis_hirek/a-jovonk-szempontjabol-fontos-hogy-bizhassunk-a-zold-reklamokban (utolsó letöltés: 2023.12.16)

Természetesen a sweep keretében pozitívumok is megjelentek: „A GVH vizsgálata a fenti, fogyasztói döntéseket megnehezítő példák mellett követendő jó gyakorlatokat is feltárt. Ilyen például a zöld állítások értelmezését segítő „fenntarthatósági szószeret”, vagy a cég környezetvédelmi aktivitásának átlátható és közérthető bemutatása (pl. hogyan és milyen arányban hasznosít újra flakonokat, vagy miként váltja át a tevékenységével járó CO₂-kibocsátást abszorpciók kreditekké).”⁵⁸

A 2022 novemberében elindított piacelemzés eredménye (aminek a része volt az átfogó gyors ellenőrzés, a fentiekben említett sweep) 2024. január 11-én⁵⁹ jelent meg egy tanulmány formájában. A tanulmány az üdítők, mosogatószeres és a farmernadrágok tekintetében vizsgálta a különböző állítások (újrahasznosítható, fenntartható és karbonsemleges) hatását a fogyasztói attitűdökre. Kiemelendő, hogy a tanulmány megállapításai alapján: „A válaszadók aggódnak a környezetért (7-fokú skálán átlag 5,43 pont, szórás 1,25 pont) és a zöld termékekkel kapcsolatos attitűdjük is pozitív (7-fokú skálán átlag 5,05 pont, szórás 1,33 pont), illetve zöld vásárlói viselkedésük is átlag feletti (7-fokú skálán átlag 4,99 pont, szórás 1,21 pont).”⁶⁰

5.3. Küzdelem a greenwashing ellen Európai Unió szinten

Az Irányelvjavaslat a greenwashing ellen is fellép, viszont nem jelent egyedüli eszközt a probléma orvosolására. Mellette megjelenik a környezetbarát jellegre vonatkozó kifejezett állítások alátámasztásáról és ismertetéséről (a zöld állításokról szóló) irányelv is.⁶¹ Míg az Irányelvjavaslat a kereskedelmi gyakorlatok szempontjából közelíti meg a greenwashingot, addig a zöld állításokról szóló irányelv a tanúsítások szempontjából.

5.3.1 Az Irányelvjavaslat greenwashingot érintő intézkedései

Az Irányelvjavaslat tisztességtelennek minősülő kereskedelmi gyakorlatoknak a 2005/29/EK irányelv I. mellékletében szereplő listáját kibővíti a greenwashinggal kapcsolatos gyakorlatokkal: E szerint tilos a az olyan kereskedelmi gyakorlat, amely:

⁵⁸ GVH. Elérhető: <https://gvh.hu/sajtoszoba/sajtokozlomenyek/2023-as-sajtokozlomenyek/sokszor-zavarosak-a-zold-reklamuzenetek--erre-hivja-fel-a-figyelmet-a-gvh> (utolsó letöltés: 2023.12.17)

⁵⁹ GVH: Piacelemzés a környezetvédelemhez kötődő állítások piaci szereplők általi kialakításáról és alkalmazásáról, Elérhető: https://www.gvh.hu/dontesek/agazati_vizsgalatok_piacelemzesek/piacelemzesek/piacelemzes-a-kornyeztvedelemhez-kotodo-allitasok-piaci-szereplo-k-altali-kialakitasarol-es-alkalmazasarol (utolsó letöltés: 2024. 05. 26.)

⁶⁰ Zöld állítások különböző megjelenítéseinek hatása a fogyasztói észlelésre, attitűdökre, vásárlási szándéokra, emlékezésre és megértésre Buvár Ágnes, Ember-Környezet Tranzakció Intézet 2023 5. oldal

⁶¹ COM(2023) 166 final

- Olyan fenntarthatósági címke feltüntetése, amely nem valamilyen tanúsítási rendszeren alapul, illetve amelyet nem a hatóságok vezettek be.
- A környezetbarát jellegre vonatkozó általános állítás megfogalmazása, ha a kereskedő nem képes igazolni az állításra vonatkozó elismert kiváló környezetvédelmi teljesítményt.
- A környezetbarát jellegre vonatkozó állítás egész termék vagy a kereskedő üzleti tevékenységének egésze tekintetében történő alkalmazása, ha az a terméknek csak egy adott aspektusára vagy a kereskedő tevékenységének egy konkrét műveletére vonatkozik.
- Ha a kereskedő a kínálata megkülönböztető jegyeként mutatja be azokat a jogszabályban előírt követelményeket, amelyek az uniós piacon az érintett termék kategóriába tartozó valamennyi termékre vonatkozóan alkalmazandók.
- Annak állítása – kizárólag a szén-dioxid-kibocsátás ellentételezése alapján –, hogy egy áru az üvegházhatásúgáz-kibocsátás szempontjából semleges vagy pozitív hatással van a környezetre.⁶²
- Olyan fenntarthatósági címke feltüntetése, amely nem valamilyen tanúsítási rendszeren alapul, illetve amelyet nem a hatóságok vezettek be.

Az Irányelvjavaslat 9. preambulumbekkezdésében kimondja, hogy a zöld állítások megfogalmazódhatnak szóban vagy írásban, illetve implicit módon képek és színek kombinációjaként, amik szintén környezetbarát jellegre vonatkozó általános állításnak minősülhet.

Az állítások ellenőrizhetősége miatt fontos egy objektív követelményrendszert létrehozni. Az Irányelvmódosítás tartalmaz egy új jogintézményt, a tanúsítási rendszert. Ez egy olyan harmadik fél által biztosított ellenőrzési rendszer, aminek a lényege az, hogy a nyilvánosság elvén alapulva, tanúsítja a vállalkozás termékének vagy szolgáltatásának kidolgozott követelményeknek való megfelelését, ami nemzetközi, uniós és nemzeti szabványokon és eljárásokon alapul. Az ellenőrzést végzőnek függetlennek kell lennie, és ki kell alakítani egy panasztételi rendszert, amely hozzáférhető a fogyasztók és egyéb külső érdekelt felek számára, amely a meg nem felelés eseteinek feltárására szolgál, és biztosítja a fenntarthatósági címke visszavonását.

⁶² Ennek nagy jelentősége a légitársaságok által folytatott zöld marketing keretében van, ezért érdemes megemlíteni a Dr. Clemens Kaupa: The legality of climate-related marketing claims by the aviation sector under EU Directive 2005/29/EC tanulmányt ami bővebben foglalkozik a témával

5.3.2. A zöld állításokról szóló irányelv

Az Irányelvjavaslatot kiegészíti a zöld állításokról szóló irányelv. A zöld állításokról szóló irányelv hatálya nem vonatkozik a környezeti címkézési rendszerekre vagy a környezetbarát jellegre vonatkozó olyan kifejezett állításokra, amelyeket az egyes európai uniós jogi aktusokban megállapított előírások szabályoznak vagy indokolnak.

Viszont az irányelv hatálya alá tartozik annak a módja, hogy hogyan érdemes a vállalkozásoknak a környezetbarát jellegre vonatkozó állításokat alátámasztani, ismertetni (3-6. cikk). Továbbá megjelennek az irányelvben környezeti címkézési követelmények (7-8. cikk) illetve a környezetbarát jellegre vonatkozó kifejezett állítások felülvizsgálata, tanúsítása és hitelesítése. Összességében amíg az Irányelvjavaslatban megjelenik az az igény, hogy a vállalkozások támasszák alá a zöld állításaikat, addig ennek a háttérét a zöld állításokról szóló irányelv adja meg.

5.4. A greenwashing elleni fellépés Magyarországon

A jogi alapját a greenwashing ellen való fellépésnek 2008. évi XLVII. törvény (a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról) adja meg. Ezen belül kiemelendő az 6.§-a⁶³, amibe jól láthatóan beleillik a greenwashing koncepciója.

Ilyen esetekben egyrészt illetékes a Gazdasági Versenyhivatal eljárni (ha a kereskedelmi gyakorlat a gazdasági verseny érdemi befolyásolására alkalmas), viszont a törvény 10.§ (4) bekezdése alapján bizonyos esetekben az illetékes fogyasztóvédelmi hatóság jár el.

5.5. Összegző gondolatok

A zöld marketing számtalan formában jelenhet meg a kereskedelmi kommunikációban. Egy ragadós kampányszlogen, egy jól kitűnő (kétes háttérű) jelvény, illetve mutatós képek, lehetőleg zöld színekkel díszítve, mind a greenwashing egységes megítélése alá esnek.

⁶³ 6. § (1) Megtévesztő az a kereskedelmi gyakorlat, amely valótlan információt tartalmaz, vagy valós tény – figyelemmel megjelenésének valamennyi körülményére – olyan módon jelenít meg, hogy megtéveszti vagy alkalmas arra, hogy megtéveszse a fogyasztót az alábbiak közül egy vagy több tényező tekintetében, és ezáltal a fogyasztót olyan üzleti döntés meghozatalára készteti, amelyet egyébként nem hozott volna meg, vagy erre alkalmas: a) a termék létezése, természete, figyelembe véve a termékmegnevezésére vonatkozó jogszabályi előírásokat is, b) a termék lényeges jellemzői, így különösen ba) kivitelezése, összetétele, műszaki jellemzői, tartozékai, bb) mennyisége, bc) származási helye, eredete, bd) előállításának vagy szolgáltatásának módja és időpontja, be) beszerezhetősége, szállítása, bf) alkalmazása, a használatához, fenntartásához szükséges ismeretek, bg) az adott célra való alkalmassága, a használatától várható eredmények, előnyei, bh) veszélyessége, kockázatai, bi) környezeti hatásai, bj) az egészségre gyakorolt hatása, vagy bk) tesztelése, ellenőrzöttsége vagy annak eredménye, stb.

Az Irányelvjavaslat a 2005/29/EK irányelv greenwashing tematikájú részében véleményem szerint sikeresen tudta azonosítani a greenwashing esszenciáját, hogy nem érdemes egyesével azokat eszközöket külön kiemlenni, amivel megvalósítható a greenwashing, hanem egy mindenre kiterjedő, bővíthető, határozott fellépés szükséges.

A fenntarthatósági címke és egyéb tanúsítványok lenyomatai a zöld átállás melletti elköteleződésnek. Egyrészt ezzel a vállalkozások jelzik a fogyasztók felé, hogy valóban hívei a Green Deal által kitűzött vízióknak. Másrészt a versenytársak felé is jelenthet egy kihívást, hogy valóban lépjenek a termékeik ilyen irányú fejlesztését, vagy lemaradnak a versenyben.

6. Összegzés és záró gondolatok

A dolgozatomat azzal az ígérettel és célkitűzéssel kezdtem, hogy a régóta jelenlévő fogalmak, fogyasztóvédelmi eszközök a környezetvédelmi célkitűzések megfelelése érdekében többlettartalommal ruházták fel és ezeket a változásokat akartam érzékelteni.

A fogyasztóvédelmi jog protekcionista szemlélete nem változott, viszont alapjaiban véve egyfajta irányváltás érzékelhető. Hiszen a fogyasztót az új szabályok nem arra biztatják, hogy minél nagyobb mértékben fogyasszon, hanem hogy megteremtsen egy igényt a fogyasztóban, miszerint a vásárlásai és igényérvényesítése során környezettudatosabban járjon el.

Ennek az egyik lecsapódása a javítás erősítése. Egyrészt a kellékszavatossági határidők megemlése nem öncélú volt a javítás választása során (hiszen a csere nem kapott ilyen lehetőségeket), hanem a körforgásos gazdálkodás egyik elengedhetetlen komponense, hogy a fogyasztók később cseréljék le a termékeiket. Viszont az eladói felelősségen kívüli szabályok által értelmezhető javítás is újabb támpontokat kapott. A gyártóknak kötelezettsége lett bizonyos termékekre (amik bővíthetnek a jövőben) pótalkatrészek biztosítani a forgalomba hozattalól számított 5-10 évig. Mindemellett a fogyasztók fordulhatnak a gyártókhoz is a termékek kijavítása érdekében. Ezenfelül a fogyasztók újabb eszközöket kaptak arra, hogy minél jobban el tudjanak igazodni a javítószervizek és az általuk kínált szolgáltatásai között az európai javítási adatlap és az Európai online javítási platform segítségével.

A javítás jelentősége azonban nem merül ki ennyiben. Az eddig teóriaként megjelenő tervezett avulást mostmár a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok körében szabályozzák. Egyrészt szabályozás alá került a termék tartósságának szándékos, egyfajta speciális tulajdonsággal kivetelt, megrövidítése, mind digitális és nem digitális áruk körében. Másrészt a termékek javíthatóságát érintő tervezett avulási fajta is megjelent a tisztességtelen

kereskedelmi gyakorlatok között. Ezenfelül az Irányelvjavaslat a javíthatóság érdekében további tájékoztatási kötelezettségeket ró a vállalkozásokra.

A kereskedelmi kommunikáció azonban nem csak a javíthatóságra vagy tervezett avulásra vonatkozó állításokat érinti. Megjelent az az igény is, hogy a vállalkozások, ha bármilyen olyan utalást tesznek (beleértve explicit és implicit közléseket), ami a termék zöld, környezetkímélő, környezetbarát stb. tulajdonságát hangsúlyozza, akkor azt igazolható és objektív módon kell alátámasztani.

Összességében látható, hogy a régóta létező fogyasztóvédelmi eszközök, a szerződésszerűség, javítás, fogyasztói tájékoztatás és a kereskedelmi kommunikáció egy környezetvédelmi többlettartalommal ruházódott fel, ami egyszerre biztosítja a Green Deal célkitűzéseinek a megvalósítását és a fogyasztói jogok magasabb szintű védelmét.

Bár a dolgozatomban ismertetett új szabályozási javaslatok egyes részei hiábákban és hiányosságokban szenvednek pl. az Európai javítási adatlap korlátolt volta, a javíthatóság eltérő kezelése a tartóssággal szemben a tervezett avulás során, a fogyasztók egyre több információt kapnak, ami rontja az eddigiek értékét. Mindazonáltal ezek az általam bemutatott és kritikával illetett törekvések egy elengedhetetlenül fontos célhoz járulnak hozzá: hogy a Föld még 2050-ben is élhető legyen.

7. Irodalomjegyzék

7.1 Tanulmányok, szakcikkek, könyvek

Alberto De Franceschi: Planned Obsolescence challenging the Effectiveness of Consumer Law and the Achievement of a Sustainable Economy (Editorial) In: Journal of European Consumer and Market Law EuCML 6/2018 · Volume 7 12 December 2018

Buvár Ágnes: Zöld állítások különböző megjelenítéseinek hatása a fogyasztói észlelésre, attitűdökre, vásárlási szándéokra, emlékezésre és megértésre, Ember-Környezet Tranzakció Intézet, 2023

Carlos Montalvo, Devid Peck & Elmer Rietveld, Directorate-General for Internal Policies, Comm. on the Internal Mkt. & Consumer Protection, A Longer Lifetime for Products: Benefits for Consumers and Companies (June 2016)

Commission Staff Working Document, Sustainable Products in a Circular Economy - Towards an EU Product Policy Framework contributing to the Circular Economy, 4.3.2019, SWD(2019) 91 final

Csécsy György - Fézer Tamás - Hajnal Zsolt - Károlyi Géza-Törő Emese - Zoványi Nikolett: Az üzleti élet szerződéseinek joga. Debreceni Kiadó, Debrecen, 2015

Daniel Silva: The fight against greenwashing in the European Union In: UNIO - EU Law Journal. Vol. 7, No. 2, December 2021

Dr. Clemens Kaupa: The legality of climate-related marketing claims by the aviation sector under EU Directive 2005/29/EC, 2023

EBA PROGRESS REPORT ON GREENWASHING MONITORING AND SUPERVISION
31 MAY 2023 EBA/REP/2023/16

Erica Orange and Aaron M. Cohen, “From eco-friendly to eco-intelligent”, (2010)

Fazekas Judit: A fogyasztóvédelmi jog digitális transzformációjának újabb eredményei - avagy az áruk, a digitális tartalmak és a digitális szolgáltatások hibás teljesítéséről szóló irányelvek és transzpozíciójuk (JÁP, 2022., 2. Különszám, 121-130. o.)

Fazekas Judit: A magánjog kihívásai a XXI. században (JÁP, 2020., Különszám, 131-144. o.)

Fazekas Judit: Fogyasztóvédelmi Jog 2.0, Gondolat Kiadó Budapest, 2022

Hajnal Zsolt: A fogyasztói jogok szabályozásának lehetséges irányai. PhD dolgozat, Debreceni Egyetem, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Larry A. DiMatteo & Stefan Wrba, Planned Obsolescence and Consumer Protection: The Unregulated Extended Warranty and Service Contract Industry, 28 CORNELL J. L. & PUB. POL'y 483 (2019), In: Cornell Journal of law and public policy [Vol. 28:483 2019] Planned obsolescence and consumer protection

Les Carlson, Stephen J. Grove and Norman Kangun, “A content analysis of environmental advertising claims: a matrix method approach”, Journal of Advertising, v. 22, no. 3 (1993):

Miskolczi Bodnár Péter: A kógens szabályok létét megalapozó körülmények általában a fogyasztóvédelemben, In: SALUS VOCALIS. Csegöldi indulás - Győri érkezés, Ünnepi tanulmányok Fazekas Judit tiszteletére, 530. o Győr, 2023

Német Noémi: Zöld állítások és fogyasztóvédelem, In: A hazai fogyasztóvédelmi jog áttekintése: alapok, kihívások, aktualitások, 2023

Sahra Svensson-Hoglund, Jessika Luth Richter , Eleonore Maitre-Ekern , Jennifer D. Russell , Taina Pihlajarinne, Carl Dalhammar: Barriers, enablers and market governance: A review of the policy landscape for repair of consumer electronics in the EU and the U.S

Valentina Romagnoli, Emiel de Bruijne, Pierrick Drapeau, Louis Ollion, Chretien Anaëlle: Study on options for return schemes of mobile phones, tablets and other small electrical and electronic equipment in the EU, 2022

Vékás Lajos: Az uniós fogyasztói szerződési jog megújítása és az új irányelvek átültetése (MJ, 2021/2., 65-75. o.)

Walter Cardoso Satyro, Jose Benedito Sacomano, Jose Celso Contador , Renato Telles: Planned obsolescence or planned resource depletion? A sustainable approach, In: Journal of Cleaner Production (2018)

7.2. Jogszabályok és joggyakorlat

12/1988. (XII. 27.) ÉVM–IpM–KM–MÉM–KVM együttes rendelet az egyes nyomvonal jellegű építményszerkezetek kötelező alkalmassági idejéről

151/2003. (IX. 22.) Korm. rendelet az egyes tartós fogyasztási cikkekre vonatkozó kötelező jótállásról

181/2003. (XI. 5.) Korm. rendelet a lakásépítéssel kapcsolatos kötelező jótállásról

249/2004. (VIII. 27.) Korm. rendelet az egyes javító-karbantartó szolgáltatásokra vonatkozó kötelező jótállásról

2008. évi XLVII. törvény (a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról)

2013. évi V. törvény a Polgári törvénykönyvről

19/2014. (IV.29.) NGM rendelet a fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződés keretében eladott dolgokra vonatkozó szavatossági és jótállási igények intézésének eljárási szabályairól szóló

373/2021. (VI. 30.) Korm. rendelet a fogyasztó és vállalkozás közötti, az áruk adásvételére, valamint a digitális tartalom szolgáltatására és digitális szolgáltatások nyújtására irányuló szerződések részletes szabályairól

Az Európai Parlament és a Tanács 2005/29/EK irányelve (2005. május 11.) a belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól, valamint a 84/450/EGK tanácsi irányelv, a 97/7/EK, a 98/27/EK és a 2002/65/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvek, valamint a 2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról („Irányelv a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról”)

COM(2015) 614 final

COM(2022) 143 final, Javaslat AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS IRÁNYELVE a 2005/29/EK és a 2011/83/EU irányelv módosításáról, a fogyasztók zöld átállásban való szerepvállalásának a tisztességtelen gyakorlatokkal szembeni hatékonyabb védelem és a hatékonyabb tájékoztatás révén történő növelése tekintetében

COM(2023) 166 final

Európai Parlament: Jelentés a 2005/29/EK és a 2011/83/ EU irányelv módosításáról szóló európai parlamenti és tanácsi irányelvre irányuló javaslatról a fogyasztók zöld átállásban való szerepvállalásának a tisztességtelen gyakorlatokkal szembeni hatékonyabb védelem és a hatékonyabb tájékoztatás révén történő növelése tekintetében

The European Green Deal, December 11, 2019

Vj-2/2021/132 ügy

VJ/4/2002. számú eljárás

VJ/13/2022

VJ/34/2022. ügy

Vj-67/1997/8 ügy

7.3. Internetes források

Európai Parlament: Elektronikai hulladék az EU-ban: tények és adatok (infografika) (2020),
Elérhető: <https://www.europarl.europa.eu/topics/hu/article/20201208STO93325/elektronikai-hulladek-az-eu-ban-tenyek-es-adatok-infografika>

Európai Parlament: Hulladékkezelés az EU-ban: trendek és statisztikák (infografika) (2018)
Elérhető:
<https://www.europarl.europa.eu/topics/hu/article/20180328STO00751/hulladekkezeles-az-eu-ban-trendek-es-statisztikak-infografika>

GVH: A jövőnk szempontjából fontos, hogy bízhassunk a zöld reklámokban. Elérhető:
https://www.gvh.hu/aktualis_hirek/a-jovonk-szempontjabol-fontos-hogy-bizhassunk-a-zold-reklamokban

GVH. Elérhető: <https://gvh.hu/sajtoszoba/sajtokozlomenyek/2023-as-sajtokozlomenyek/sokszor-zavarosak-a-zold-reklamuzenetek--erre-hivja-fel-a-figyelmet-a-gvh>

GVH: Vj-2/2021/132. Elérhető:
https://www.gvh.hu/dontesek/versenyhivatali_dontesek/dontesek-2021/vj-22021132

GVH: VJ/34/2022. Elérhető:

<https://gvh.hu/sajtoszoba/sajtokozlomenyek/2022-es-sajtokozlomenyek/poharvisszavalto-ceg-gyakorlatat-es-zold-allitasait-vizsgalja-a-gvh>

GVH: Piacelemzés a környezetvédelemhez kötődő állítások piaci szereplők általi kialakításáról és alkalmazásáról, Elérhető:
https://www.gvh.hu/dontesek/agazati_vizsgalatok_piacelemzesek/piacelemzesek/piacelemzes-a-kornyezetvedelemhez-kotodo-allitasok-piaci-szereplo-k-altali-kialakitasarol-es-alkalmazasarol